GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

Leto II
Štev. 18
28. IV. 1964

TV 15

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

VSEM ČLANOM ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV, VSEM NAROČNIKOM IN BRALCEM »TV-15« ČESTITAMO ZA MEDNARODNI PRAZNIK DELA 1. MAJ Z ISKRENO ŽELJO, DA BI V MIRU IN ZADOVOLJSTVU DOŽIVELI ŠE MNOGO PRVOMAJSKIH PRAZNIKOV

PREDSEDSTVO ZZB NOV SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV-15«

O povišanju posebnega dodatka za borce

Spričo precejšnjega zvišanja življenjskih stroškov se je gmotni položaj udeležencev narodnoosvobodilne vojne v zadnjih dveh letih bistveno poslabšal. Zmanjšal se je tudi pomen dosedanjega posebnega dodatka za zaposlene udeležence NOV. To so ugotavljali prizadeti borci na raznih skupščinah in to so verjetno bili tudi razlogi, da je Izvršni svet SR Slovenije sklepal tudi o tem in pripravil tudi že osnutek zakona o posebnem dodatku zaposlenim udeležencem NOV, o katerem so pred kratkim razpravljali.

V smislu 265a člena zakona o pokojninskem zavarovanju se je zaposlenim udeležencem NOV do sedaj plačeval posebni dodatek v višini razlike med povprečnim osebnim dohodkom in zneskom 26.000 dinarjev. Ker pa so se zaradi zvišanih življenjskih stroškov osebni dohodki tudi pri nekvalificiranih delavcih precej dvignili, je bilo v Sloveniji vedno manj takih udeležencev NOV, katerih mesečni dohodki so nižji od 26.000 dinarjev. In prav to je razlog, da je določilo o posebnem dodatku za udeležence NOV izgubljalo na svoji učinkovitosti. **V Sloveniji je bilo v letu 1962 še 3241 uživalcev tega dodatka, a konec 1963. leta jih je bilo le še 1792.**

V obvestilu o osnutku zakona o posebnem republiškem dodatku zaposlenim udeležencem NOV je rečeno, naj bi ta dodatek dosegel višino povprečja osebnega dohodka kvalificiranega delavca. Po nedavno izvršeni analizi je mesečno povprečje osebnega dohodka kvalificiranega delavca v industriji SR Slovenije 45.000 dinarjev. V trgovini, gostinstvu in ustanovah pa je to povprečje nekaj nižje, vendar se tudi tu gibije okoli 42.000 dinarjev. Če bo torej s predlaganim osnutkom predvidena ta višina osebnega dohodka za udeležence NOV pred 9. septembrom 1943 in to po zakonitem predpisu, da gre udeležencem iz leta 1941 dodatek v višini 100 odst. razlike, za udeležence iz leta 1942 v višini 90 odst. razlike in za udeležence iz leta 1943 v višini 60 odst. razlike, potem se bo položaj udeležencev NOV z nižjo kvalifikacijo občutno izboljšal.

Toda v sporočilu beremo, da Izvršni svet meni, naj bi delovne organizacije skrbele, da bi udeležence NOV zaposlovali na ustreznih mestih in ji, v okviru rednega nagrajevanja zagotavljali osebni dohodek v višini povprečnega kvalificiranega delavca. To mnenje, ta poziv je treba pozdraviti. V letih 1960 do 1963 je namreč v Sloveniji opravilo nad 8.000 bivših udeležencev NOV potrebne tečaje in izpite za kvalificirane in tudi visoko kvalificirane delavce. Toda ni malo primerov, ko teh stvarno in strokovno usposobljenih delavcev niso zaposlili na mestih, ki ustrezajo njihovi dejanski in pravno veljavno pridobljeni usposobitvi, pač pa so jih pustili na prejšnjih mestih nekvalificiranih delavcev. Izgovori, da zaradi posebnega dodatka, ki ga prejemajo, le-ti niso gmotno prikrajšani, se jalovi. Povsem nekaj drugega je, in tudi osebno zadovoljstvo igra pri tem važno vlogo, če delavec opravlja odgovorno delo in je tudi plačan tako, kot to gre kvalificiranemu delavcu, kot če je kvalificiran delavec zaposlen na mestu, določenem za nekvalificiranega delavca in prejema poseben dodatek.

Vsakdo, ki si je pridobil določeno kvalifikacijo, želi biti zaposlen na mestu, ki ustreza njegovi usposobljenosti, kar je treba še predvsem upoštevati pri bivših borcih in drugih udeležencih NOV. Zaradi tega bo tudi v prihodnje naloga delovnih organizacij, da skrbijo za nadaljnje usposabljanje udeležencev NOV in jih nato zaposlijo na ustreznih mestih. Posebni dodatek za borce pa naj pride v poštev le tam, kjer si posamezni udeleženec NOV iz objektivnih razlogov ne more pridobiti kvalifikacije za ustrezno mesto.

Z omenjenim zakonom bo torej urejen položaj za zaposlene borce. Ostane pa pri tem odprto vprašanje upokojenih udeležencev NOV, predvsem takih, ki so bili upokojeni v smislu veljavnih predpisov v VI. pokojninskem razredu in prejemajo danes 23.300 dinarjev pokojnine, pa tudi udeležencev NOV, ki so upokojeni v višjih pokojninskih razredih, če bo dodatek za zaposlene dosegel višino dohodka kvalificiranega delavca. Ureditev problema upokojenih udeležencev NOV je nujna in neodložljiva, so naglašali upokojeni borci na mnogih skupščinah združenj borcev, in dejansko stanje to tudi potrjuje.

V. M.

Prvomajske želje

Po navadi se začne prvomajski uvodnik z ugotovitvami, kaj vse smo v minulih letih dosegli, kakšna je pri nas razlika med danes in včeraj. Da ne prelomimo tradicije, zapišimo tudi tokrat: v obdobju delavskega samoupravljanja smo stopili naprej z velikim korakom, Jugoslavija je v razmeroma kratkem času v glavnem odpravila podedovano zaostalost in se uvrstila med srednje razvite industrijsko-agrarne dežele; v primerjavi s predvojnim stanjem se je naša industrijska proizvodnja povečala približno za petkrat, kar je tudi v svetovnem merilu zelo lep uspeh.

Prav spričo tega velikega napredka pa je nerazumljivo, da življenjski standard našega delovnega človeka narašča po polževo, da se stalno srečujemo z novimi podražitvami, da zaostaja graditev na področju komunalnih zadev, zdravstva itd. Skratka, vse tisto, kar tvori našo življenjsko raven, je daleč zaostalo za porastom naše materialne osnove.

To so dejstva, o katerih v zadnjem času večkrat slišimo ostro besedo tudi z najvišjih tribun našega političnega življenja. Najbolj obširno je o njih razpravljal peti kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. Ko je tovariš Tito v svojem pozdravnem govoru obravnaval položaj delovnega človeka, je dejal, da ne smemo biti zadovoljni s tistim, kar smo dosegli, kajti naši delovni ljudje čutijo, da imajo pravico do boljšega standarda. »Zdaj ima v naši deželi dokaj dober standard neveliko število visoko kvalificiranih ljudi, vtem ko širši sloj naših delavcev proizvajalcev ni dovolj nagrajen... Proizvajalci, naš delavec in strokovnjak, morajo biti bolje nagrajeni. Ne drži, da morajo še bolj zategniti pas z utemeljitvijo, da imamo še velike potrebe po investicijah in akumulaciji. Če delavec ne bo imel hkrati možnosti, da troši proizvode, da kupuje tisto, kar mu je potrebno, tudi ne bo dober proizvajalec.«

Kongres se je zavzel za postopne spremembe zlasti v dveh smereh: da se poveča delež osebnih dohodkov v skupnem družbenem proizvodu in da pri delitvi družbenega proizvoda ostane gospodarskim organizacijam in komunam več ko doslej. To je obrazložil v svojem referatu tovariš Svetozar Vukmanović-Tempo, ki je med drugim dejal, »da v socialistični deželi napredek gospodarstva ne bi smel biti sam sebi namen, marveč predvsem osnova, na kateri naj bi ljudje živeli čedalje bolje in srečneje. Drugič, višji življenjski standard je ne samo c i l j gospodarskega razvoja, marveč prav tako p o g o j za hitrejši napredek gospodarstva«.

Na kongresu je bilo ponovno poudarjeno, da so investicijska vlaganja pri nas prenagla in premalo smotrna. Dejstvo, da so naše obstoječe industrijske zmogljivosti izkoriščene samo 54-odstotno, nam govori dovolj jasno, kaj je treba storiti za čim hitrejši dvig standarda: gospodarske organizacije naj se lotijo organizacije dela, naj bolje izkoristijo tisto, kar imajo, investirajo pa naj le tisto, kar narekuje zdrava pamet, oziroma ekonomska računica. To je zelo preprosto in jasno povedal tudi tovariš Tito: »Tisto, kar je investirano, mora namreč zmerom dajati nova sredstva. A kako jih bo dajalo, ko pa tistega, kar smo zgradili, ne izkoriščamo.«

O delitvi družbenega proizvoda v korist standarda je razpravljala tudi Ljudska skupščina SRS. Predsednik izvršnega sveta Viktor Avbelj je v svojem ekspozeju med drugim dejal, da tudi znotraj podjetij niso izkoriščene možnosti za smotrnejšo delitev. »Jasno je, da taki in podobni pojavi, ki jih ni zakrivil sam sistem, saj so možni samo zaradi neupoštevanja sistema, še bolj podpirajo že tako pretirano delitev sredstev v korist investicij ter s tem zmanjšujejo ostalo potrošnjo.«

Teh nekaj citatov smo zvrstili v naš uvodnik zato, ker zveni iz njih odločna zahteva, da začne delovni človek dobivati za svoje delo več ko doslej. Da se vse to čimprej uresniči, pa je seveda potrebna podpora vseh proizvajalcev, vseh tistih, ki vedo in čutijo, da imajo pravico do boljšega življenja. Po dosedanjih izkušnjah vemo, da se mnogi voditelji gospodarskih organizacij strinjajo s takimi ugotovitvami in napotki, v praksi pa delajo drugače. Kot potrošnik vsakdo udriha po investicijski ihti in zviševanju cen — sicer pa marsikdo v svojem podjetju zagovarja prav nasprotne težnje; in da ne govorimo o tistih funkcionarjih, ki hočejo z raznimi investicijami postaviti sami sebi spomenik, ne glede na to, ali je investicija smotrna. Čas je že, da se takim pojavom postavimo bolj odločno po robu.

Zahteve in smernice tovariša Tita in drugih političnih voditeljev glede izboljšanja življenjske ravni se vsestransko ujemajo z našimi prvomajskimi željami. F. Š.

Čustvo posebne vrste

Na trasi so že več kot dva tedna.

Prve izkušnje. Žulji in zadovoljstvo.

Spoznavanje posebnosti, ki jih ni moč zaslediti nikjer drugje: posebnosti, ki jih lahko pričara le življenje mladih, skupno in neposredno.

Naselje se imenuje MLADOST.

Šest kilometrov od Bijelega Polja, začetka letošnje trase jadranske magistrale.

Stodvaindvajset brigadirjev in brigadirk prve mariborske mladinske delovne brigade ALFONZA ŠARHA črta novo pot bodoči avto cesti.

»Prvič sem v brigadi. Ni težko. Tu pa tam delamo na močvirnem terenu. Takrat je zoprno. Voda. Težka, lepljiva zemlja...«

ANČKA LEGEN, sekretarka brigade, je doma iz Prekmurja. Iz majhne vasi Črenšovci. Že pet let dela v Mariboru: v Komunalnem zavodu za socialno zavarovanje.

Ima devetnajst let in štiri žulje. Oboje sodi na trasi skupaj: mladost in delo. Delo posebne vrste. Delo mladih, ki gradijo cesto in sebe.

Skupaj z njo dela stoenaindvajset brigadirjev mariborskega okraja. Za polovico je mladinska delovna akcija neznan mik, ki ga spoznavajo vsak dan bolj.

Polovica jih je veteranov Bili so že na mladinskih akcijah. Nekateri so prehodili dolgo pot: bili so v Srbiji in Makedoniji.

»Uredili si bomo igrišča za nogomet, odbojko, košarko in rokomet. Potem bo življenje tukaj lepše. Pestrejše. Tudi več prostega časa bomo imeli kot sedaj, ko moramo še urejevati naselje.«

Ančka Legen se ne čuti prikrajšana, ker mora sedaj v prostem času urejevati naselje, čeprav bi gotovo raje videla, da bi bilo to že urejeno.

Ampak prvi na trasi so vseleej malce prikrajšani. Naselja je treba urediti. In zato so prvi dnevi na mladinskih delovnih akcijah vselej razdeljeni na dva dela: dopoldne na trasi in popoldne urejevanje naselja.

Zvečer: brigadirski večeri, ples, recitacije, glasba, predavanja, kulturne prireditve.

Dva meseca.

Potem bo doma ostal še spomin, izkušnja in še nekaj, kar se ne da morda izreči, ker je to čustvo posebne vrste.

Nekaj, kar bo ostalo, dokler bo stala cesta in dokler bodo oni živeli...

OBČANOVA BELEŽNICA

Praznik pomladi!

Spet je leto naokoli in spet je tu...

1. maj.

Ne le znanilec pomladi, cvetoče in ozelenele narave, ščemečega sonca, otroških »malih« šolskih počitnic in veselih in težko pričakovanih weekendov odraslih.

Tu je maj, ki mnogo več pomeni, dasiravno zgolj še v spominih.

Že od nekdaj je za delovno človeštvo pomenil 1. maj tisti praznik, ki je spodbujal, podžigal upanja, koval...

Ljudje so se tedaj, na tisti dan, zbirali in skupaj odhajali v prebujajočo se naravo in praznovali na različne načine svoj praznik – praznik dela.

Delovni človek si ga je priboril in mu je pomenil simbol za nadaljnje uspešno bojevanje za svoje pravice. Za pravice tistega, ki je ustvarjal in ustvarja dobrine, ki pa niso bile njegova last.

Garanje od jutra do večera, od zore do mraka.

Ob prvem maju so se že od nekdaj ljudje zbirali, se pomenkovali, se družili in spletali med seboj nevidne vezi proletarske solidarnosti...

Naši prvi maji so že več kot dve desetletji drugačni...

Povsem drugače smo jih proslavljali med oboroženim bojem proti okupatorju v narodnoosvobodilnem boju. Tedaj smo jih proslavljali z akcijami in napadi na sovražnikove postojanke, z namenom, da jim damo vedeti, da je to naš praznik; praznik vseh tistih, ki se bore ne le za svojo svobodo, pač pa tudi za svobodo dela.

Spominjam se takega praznika štirinajstdesetega leta...

Nad Stično je bil naš odred in na 1. maj smo se odpravili proti Grosupljemu, da bi tam »belčkom« malce »penagajali«. Uspelo nam je. In ko smo se vrnili je bil v vasi miting; po mitingu pa so nam tamkajšnji prebivalci priredili pravo »zakusko«. Sleherni izmed nas je dobil kos lepega, svežega, belega kruha. Nihče ni videl od kod so ljudje dobili belo moko, saj je še česa druga primanjkovalo. Toda – jedli smo bel kruh, ki je bil za tiste čase prava poslastica.

Takratni 1. maj bo meni in vsem takratnim borcem ostal še dolgo v spominu.

Povojni naš praznik smo praznovali na različne načine. Rekli smo mu (in mu še rečemo) – praznik dela. Praznik delovnih ljudi. Praznovali smo ga in ga še praznujemo z delovnimi uspehi, z delom, osvobojenim izkoriščanja, z že – skrajšanim delovnim časom, s pravicami, ki smo si jih priborili z orožjem v roki.

To je danes resnično naš praznik. Naš – z veliko začetnico!

In ker je to praznik delovnega človeka, našega delovnega človeka, ki si je z revolucijo in povojno izgradnjo prvi na svetu priboril pravice upravljalca in jo uveljavlja na vseh toriščih vsakdanjega družbenega življenja, je toliko bolj žalostno, da mu jo ponekod zaradi takih ali drugačnih okoliščin kratijo.

Niso namreč redki primeri v posameznih kolektivih, kjer se samoupravne pravice poneverjajo, kjer so te pravice, priborjene v hudih skušnjavah in trdih izkušnjah, zgolj na papirju. So primeri, kjer je delavsko samoupravljanje, pravica do samoupravljanja, zgolj fasada nekaterim neodgovornim ljudem, da lahko počno nemoteno vse tisto, kar sicer ne bi smeli. In prav zaradi tega, ker samoupravljanje ponekod še ni povsem zaživelo, prihaja tudi do nezakonitosti, do potvarjanja vseh tistih načel, za katera se je naš delovni človek boril že desetletja in jih dosegel.

Mar ne bi bilo lepo, če bi letošnji 1. maj posvetili prav razmišljanju o tem, kako bi vse te pomanjkljivosti in napake odstranili? Se zavzeli dosledno in do sleherne podatkosti za uveljavljanje vseh pravic samoupravljanja; proti vsakim zlorabam, ki jih naš delovni človek še tu in tam doživlja?

Naj bo ta naš 1. maj – kjerkoli bomo že tiste dni – resnično naš praznik, z vso simboliko, ki jo ima že desetletja...

IZTOK AVSEC

Še enkrat: Slaba udeležba, kakršne nismo vajeni

Ne bi se strinjal s tovarišem Karlom Zorkom, ki je v 15. številki »TV 15« napisal članek, s katerim omalovažuje delo krajevne organizacije ZB NOV »Sava« na Jesenicah.

Mislim, naj bo kritika vedno objektivna in stvarna, ne glede na to, če je posameznik prizadet ali ne, kot je bil v tem primeru tovariš Zorko. Ta namreč piše, da mu ZB ni priskočila na pomoč, ko je bil bolan in se ga ni niti spomnila. Vzemimo, da je bilo to res in tega ne zanikamo, saj se je medtem izmenjalo že več odborov, ki tudi niso bili vedno najbolj aktivni. Minilo pa je tudi že precej let.

Verjetno je tovariš Zorko slabo razumel smisel moje kritike na račun slabe udeležbe na zadnji konferenci krajevne organizacije ZB NOV »Sava« na Jesenicah. Poudaril sem, da smo bili zadnja leta vajeni velike udeležbe in se spraševal, zakaj je bila letos udeležba majhna.

Ne morem reči, da vsaj zadnja leta organizacija ni posvečala skrbi svojim članom. Nasprotno lahko trdim, ker so mi razmere v tej organizaciji dobro znane, da se je ta organizacija ravno zadnja leta dovolj trudila, da bi spoznala vse probleme in težave svojih članov. Zaključke lanske konference je odbor posredoval vsem članom, predvsem pa zaključke in sklepe, ki se nanašajo na stanovanjske razmere, prekvalifikacijo, urejanje delovne dobe, zdravstvene razmere in drugo. Vse to z željo, da bi se člani v vseh teh vprašanjih obračali na predsedstvo, oziroma prej na odbor ali na posamezne njegove člane.

Vsekakor očitek ni primeren. Sicer pa tovariš Zorko najbrž ne pozna dela krajevne organizacije, ker je že pred leti izstopil iz ZB, prav tako tudi njegova žena. Vzroka takrat ni povedal, je pa to njegova zasebna zadeva. Lahko je kritizirati delo neke organizacije, vendar šele potem, ko nekdo k temu delu vsaj nekaj prispeva. Tovariša Zorka poznamo kot vestnega človeka, zato tem manj razumemo njegovo pristransko politiko.

Tudi trditev, da se nihče ni zmenil za to, na kakšnem delovnem mestu v železarni dela in da mu je edini direktor pomagal, se mi zdi čudna. Dobro vemo, da je v železarni aktiv ZB, ki skrbi za bivše borce. Tudi to vemo, da se je ta aktiv vedno trudil, da bi bivšim borcem pomagal pri prekvalifikaciji, pridobivanju kvalifikacij in s tem do boljših delovnih mest. Tudi to vemo, da je aktiv pri tem razen redkih izjem uspel.

Končno še to: V predsedstvih ZB so ljudje, ki svoj prosti čas uporabijo za delo v organizaciji in za to niso plačani. Zato skušajmo razumeti njihovo nesebično delo.

SREČKO SORLI

V zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani je bilo 12. aprila republiško prvenstvo v sedeči odbojki. Prvenstva se je udeležilo osem ekip iz vse Slovenije.

Samo tekmovanje je bilo zelo dobro organizirano, tudi ekipe so bile solidno pripravljene za ta nastop. Zanimivo je bilo gledati ostre in napete borbe med posameznimi ekipami. Posebno živahno je bilo srečanje med ekipama Ponikev in Tržiča za osvojitev prvega mesta. Gledalci so navdušeno bodrili ene in druge v njihovi borbi za boljši rezultat. Zmagalo je moštvo iz Ponikev z rezultatom 38:28 in tako zasedlo prvo mesto. Drugi so bili Tržičani, tretje mesto pa je pripadlo ženski ekipi DIM iz Kamnika. Dekleta so nastopila na tem prvenstvu prvič ter dosegla izredno dober uspeh. Za dosežene uspehe so prve tri ekipe prejele diplome. Ostalim pa želimo v prihodnjem srečanju več sreče.

Ob zaključku se je tovariš Stipe Komadina vsem tekmovalcem menu športnega rekreacijskega odbora lepo zahvalil za dosežene uspehe v tej športni panogi.

C. S.

Iskrena in sproščena razprava

Naj za uvod podčrtam, da že več let nisem prisostvoval tako stvarni in umirjeni razpravi o vseh vprašanjih, ki zadevajo nekdanje borce v koprski občini. Med razpravo sem opazoval delegate, ki so prišli iz vseh krajevnih organizacij ZB. Sami stari in življenjskih izkušenj polni tovariši. Sivi lasje na glavah in gube na obrazih večine delegatov so bile dokaz, da so tovariši, ki še vedno nadaljujejo z delom na najrazličnejših mestih. Zato so z nezadržno iskrenostjo posegli v razpravo s svojim mnenjem in stališčem do raznih pomanjkljivosti posameznih članov današnje družbe, ki so zašli s poti, ki smo jo vsi skupaj med narodnoosvobodilno borbo začrtali s trpljenjem, odpovedjo, žrtvami, krvjo, grobovi, požganimi in uničenimi vasmi . . .

● Združenje ZB NOV občine Koper povezuje 29 osnovnih organizacij in šteje nad 3000 članov. Vendar bo anketa, ki je v teku, verjetno odkrila še veliko tovarišev, ki imajo pravico biti člani združenja, vendar se do zdaj iz tega ali onega razloga niso vpisali. Združenje ZB je v preteklem letu s svojimi komisijami opravilo veliko delo pri reševanju zahtevkov za priznanje posebne delovne dobe, pri pomoči tovarišem, potrebnim zdravljenja v toplicah, pri reševanju zahtevkov za upokojitev, skrbi za šolanje otrok padlih borcev, pri dodeljevanju enkratne pomoči socialno potrebnim članom svoje organizacije in pri posredovanju za stanovanjska vprašanja in številnih drugih zadevah. V poročilu je bilo nadalje omenjeno, da aktivi borcev po podjetjih še niso zaživeli v tisti meri kot bi bilo treba in kot je njihova naloga. Kritično je poročilo obdelalo delo osnovnih organizacij, ki je bilo pomanjkljivo, razen nekaterih, kot III. mestne četrti v Kopru, v Gračišču, Gradinu, na Škofijah in še nekaterih drugih.

Poročilu je sledila izredno stvarna in bogata razprava. Tako je delegat iz Gračišča poročal, da je tamkajšnja krajevna organizacija ZB sprejela sklep, da bo za 20-letnico osvoboditve, za občinski praznik občine Koper, 15. maj, postavila spomenik 132 padlim borcem. Organizirali so nabiralno akcijo, ki je dobro uspela. Omenil je težko gospodarsko stanje nekaterih borcev in vdov, ki so lastniki zemlje, a je ne morejo več obdelovati. Tem bi bilo treba pomagati, ker so to zaslužili.

Na Škofijah šteje krajevna organizacija ZB 220 članov, ki si tudi prizadevajo, da bi postavili spomenik padlim, ali vsaj spominsko ploščo. Za lanski dan borca je ta organizacija priredila partizanski tabor, ki je zelo dobro uspel. To namerava tudi letos v še večjem obsegu in pritegniti tudi mladino. Pripomnil je, da se lanskega tabora ni udeležil noben zastopnik ZB iz Kopra, čeprav so poslali vabila.

Delegat iz Bertokov, Italijan Valmi Perosa, je omenil primere sleparij, ki so povzročile večmilijonsko škodo naši družbi in socializmu. Predlagal je, da bi konferenca sprejela sklep, da se sestavi predlog za spremembo zakona za primere velikih sleparij. Ta predlog naj bi novi odbor poslal naprej na okraj, ta na republiko, slednja pa v Beograd. Po predlogu naj bi zakon predvideval ostrejše kazni za primere velikih sleparij na škodo skupnosti. Vsi navzoči delegati so predlog tovariša Valmija odobrili z burnim ploskanjem.

Več delegatov je nastopilo proti tistim tovarišem, ki dajejo nekaterim neresnične izjave o sodelovanju v NOB, saj to ne ustreza resnici. Omenili so na primer neke manjše vasi, kjer je kar 15 tovarišev izjavilo, da so bili med NOB vojaški referenti, drugih 15 pa je »skrbelo« za prehrano partizanom. Ko pa so partizani res prišli v tisto vas, ni bilo nikjer ne hrane ne orožja!

Glede postavljanja spomenikov padlim borcem in ohranjevanja spominov na NOB je delegat Turk iz Pridvora podčrtal, da ne bi bilo preveč, če bi govorili vsi delegati samo o tem. Spomin na padle je in mora ostati v nas vseh živ in nepozaben.

Veliko odobravanje je vzbudila razprava delegata Petriča. Ta je uvodoma omenil, da bo letos konec maja preteklo dvajset let od požiga partizanske Gabrovice. Ta vas je bila med NOB — in tudi že veliko let prej — središče upora v tem delu Slovenske Istre. Danes je od vseh pozabljena. Prav bi bilo, da bi za obletnico požiga priredili v tej vasi srečanje vseh tistih nekdanjih borcev in aktivistov, ki so med NOB delovali na tem terenu. Ti živijo v Kopru in Ljubljani in naj bi se tisti dan pripeljali s svojimi avtomobili v to pozabljeno in zapuščeno vas, ki nima niti skromne spominske plošče. Tovariš Branko Babič je že pred več kot tremi leti obljubil, da jih bo obiskal, pa še vedno čakajo . . .

Tovariš Petrič je omenil tudi vprašanje stanovanj bivših borcev. Če v nekem podjetju direktor načne vprašanje gradnje lastne hiše, mu to kmalu odobrijo, če pa zaprosi v kolektivu nekdanji borec, danes navaden delavec, da bi dobil nekaj pomoči za manjšo adaptacijo stanovanja, navadno nič ne doseže. Kadar gre za razne predloge in mnenja nekdanjih borcev, jih skoraj ne poslušajo, saj je to le govorjenje »zmatranih herojev!« K vsemu temu je dodal še vprašanje delovanja Mladinskega kluba v Kopru. Ta naj bi v svoj program vključil tudi sodelovanje nekdanjih borcev, ki naj bi jih mladina od časa do časa povabila v svoj klub, da bi tam pripovedovali svoje doživljaje in spomine iz narodnoosvobodilne borbe.

● Delegat iz kolektiva Cestnega podjetja v Kopru je omenjal, da so letos namenili okrog 3 milijone dinarjev za manjša posojila tistim nekdanjim borcem, ki bodo popravljali stanovanja. V tem podjetju je zaposlenih 230 nekdanjih borcev. V razpravah upravnega odbora in delavskega sveta so vedno na vrsti vsa druga vprašanja, človek pa je vedno na zadnjem mestu. Delegat Pavlič iz Gradina je med drugim omenil veliko pomanjkanje delovne sile na vasi. Da bi se temu odpomoglo, je predlagal: Vasi je treba vrniti delovno silo, ki je odšla, v obliki strojev, da bodo starim, ki so ostali, pomagali obdelovati zemljo. Kruh pride samo iz zemlje in ne iz tovarn, je podčrtal.

Eden izmed delegatov je v šaljivo-satirični primerjavi dejal: »Leta 1946 so bili na vodilnih položajih v tovarnah in podjetjih nekdanji borci. V njihovem delu res ni bilo veliko matematike in slovnice — toda milijonov pa le ni nikjer zmanjkalo kot se to dogaja danes!!!«

S te konference sem odhajal zadovoljen kot že dolgo ne. Brez pretiravanja in napihovanja napak in pogreškov nekaterih posameznikov so nekdanji borci z dostojanstvom in velikim čutom za odgovornost odkrito obsodili napake in pomanjkljivosti. Pri vsakdanjem delu in prizadevanju, da bi naš gospodarski in kulturni napredek šel nemoteno na boljše, da bi dozorili v trezne graditelje naše socialistične skupnosti. In ti trezni graditelji se nimajo ničesar bati, če odkrito povedo svoje mnenje.

ANDREJ PAGON - OGAREV

Več skrbi našim članom

Na letni konferenci občinske organizacije Zveze vojaških vojnih invalidov Ljubljana—Moste-Polje smo kritično pregledali delo in ugotovili, da je organizacija med najboljšimi v občini, člani pa aktivisti v raznih odborih in komisijah. Naša organizacija ni tako številna v primerjavi z drugimi družbenimi organizacijami ali strokovnimi zvezami. Posamezne krajevne organizacije so v letu 1963 dosegle prav lepe uspehe ter jim je uspelo s stalnimi stiki s članstvom ustvariti vse pogoje za dobro delo. Med letom smo organizirali v čast dneva borca športno-kulturno prireditev, ki je zajela med ostalim tudi delavce-športnike. Skupno nas je nastopilo 198 tekmovalcev v streljanju, balinanju in kegljanju. Izleti in obiski v režiji krajevnih organizacij so popestrili delo. V zaključku si je občinska konferenca zadala naloge, kot n. pr. skrbeti za vsakega posameznega člana zveze, ustanoviti komisijo za obisk in evidenco obolelih, ter pomoči potrebnih članov, pomagati pri delu šibkejšim organizacijam, seznaniti upokojene člane z osnutkom pokojninskega zakona, poslati socialno in zdravstveno prizadete člane na okrevanje, polskati nadaljnje upravičence do invalidskega dodatka in čuvati tradicijo in ideale NOB.

Vesti iz Nove Gorice

Za redne letne skupščine ZB, ZVVI in ZROP v občini Nova Gorica velja, da so bile po vsebini plodne in stvarne ter množične po udeležbi. Na vseh so obravnavali tudi dogodke po svetu. Med drugim so obsodili obujanje nacizma v Nemčiji ter poskuse obtoževanja naših vodilnih partizanskih borcev.

Za delo ZROP velja, da so krajevne organizacije še kar dobro izvedle program strokovne vzgoje razen v Mirnu, Kojskem, Renčah in Prvačini, kjer so program izvedli v skrajšani obliki. Testiranja se je udeležilo 97 odstotkov članov. Odgovori so bili v glavnem pravilni in jasni. V prihodnje se bo treba bolj in več zavzemati za prenašanje tradicij NOB na mladino ter širiti izvenarmadno vzgojo na široke sloje prebivalstva. To pa predvsem v smeri preventive ob naravnih nezgodah.

● Ostali problemi so več ali manj
● vsem trem organizacijam skupni.
● Vse tri organizacije štejejo po nepopolnih podatkih 11.500 članov.
● Samo članov ZVVI je lani umrlo
● 92. Še dan po skupščini so pospremili spet dva bivša borca na zadnjo pot. Zaradi invalidnosti, prestanih naporov v NOV in dela po
● vojni, kakor tudi ostarelosti in onemoglosti, smrt med udeleženci
● NOB vsako leto bolj kosi. Ocenjujejo, da je povprečna starost borcev
● okoli 50 let, upoštevajoč, da je bila povprečna starost udeležencev mno-
● žične vstaje na Primorskem leta
● 1943 že 30 let. Zaradi tega se zdaj
● vedno znova porajajo socialni in
● zdravstveni problemi.

Na skupščinah so se zavzeli, da bi otroci po vojni umrlih borcev imeli prednost pri podeljevanju štipendij, zlasti tistih, ki so živeli v slabših socialnih pogojih.

Zelo resno so skupščine opozorile na primere nerazumevanja in brezdušnega odnosa do zaposlitve invalidov in ostarelih borcev. Ponekod jih celo odpuščajo in ustvarjajo vzdušje za njihovo predčasno upokojitev, ne glede na to, kakšne bodo njihove pokojnine. Za boljše razumevanje položaja moramo zapisati, da je bila Primorska pred vojno skoraj brez industrije. Po nepopolnih podatkih je bilo pred vojno na področju sedanje občine Nova Gorica zaposlenih približno 1200 ljudi, zdaj pa jih je nad 15.000 . . .

Skupščine so opozorile tudi na problem ostarelih borcev-kmetov, ki jih ne ščitijo nobeni zakoni ali predpisi. Njihove probleme rešujejo občinske skupščine s priznavalninami. Spričo velikega števila takih kmetov pa so priznavalnine zelo nizke in ne zadoščajo za normalno preživljanje. Isto velja za tiste, ki so šli zaradi invalidnosti ali slabega zdravja predčasno v pokoj in so imeli nizke osebne dohodke, torej nizko pokojninsko osnovo.

Končno so nakazali tudi problem udeležencev NOB, ki nimajo statusa borcev pred 9. septembrom 1943. Teze novega pokojninskega zakona namreč ne upoštevajo posebnih pogojev na posameznih področjih. Zaradi tega so bivši borci prekomorskih enot in IX. korpusa, ki so dosti pripomogli k zmagi, v neenakem položaju glede na druge. To pa povečuje število socialnih problemov in bo treba najti učinkovito rešitev.

JUST PERAT

Ob tabornem ognju

Že večkrat se je govorilo in pisalo o borcih z ozemlja, ki je bilo med obema vojnama pod italijansko oblastjo. O tem, kako so ljudstvo teh krajev tujci zatirali ne samo narodnostno, ampak tudi gospodarsko. Ko je učenec končal osnovno šolo, ni znal niti italijansko niti slovensko. Zatirali so nas tako, da je bila prava sreča, če si po končani šoli kje staknil kako priložnostno delo, da si lahko za borno plačo vihtel kramp. Če si se pa protivil fašizmu, tudi tega nisi dobil.

Ne mislim vsega naštevati, kako se nam je godilo pred zadnjo vojno v Italiji, povedati pa mislim, da so ravno primorski fantje zaslužili, da se jim prizna staž borcev pred 9. septembrom 1943, ker so ravno oni najbolj prizadeti. S tem ne mislim vseh, ker bi tisti, ki so bili ves čas doma, res lahko prej stopili v NOV, čeprav še vedno v težjih okoliščinah kot državljani stare Jugoslavije. Na svojem ozemlju so namreč imele italijanske oblasti bolje organizirano policijsko in obveščevalno službo. Zato so imele točno evidenco nad posamezniki in se je bilo v primeru odhoda tega ali onega fanta k partizanom bolj bati represalij nad domačimi. Mislim pa tudi na tiste naše ljudi, ki so bili daleč od doma, ko se je začela NOB, v Afriki, na italijanskih otokih ali razpršeni po Italiji.

Naj navedem samo primer iz Severne Afrike, kjer sem bil tudi sam. Tja so me poslali že leta 1940. Nekateri so bili tam že prej, druge pa so poslali pozneje. Za evropejske pojme je bila tam vojna kaj čudna. Nikoli nismo napravili manj kot 1000 km, pa najsi smo bežali ali napredovali. Bežali ali napredovali smo, dokler ni sovražniku ali nam zmanjkalo goriva, nadomestnih delov, vode in drugega. Bežati si moral z drugimi, ker če je kdo zaostal in ga niso zajeli v večji skupini, je zaostal za vedno v puščavi. Če že ne drugače, je umrl od žeje in tega se je vsakdo najbolj bal. Mnogo naših fantov je bilo med takimi umiki zajetih ali pa so se sami vdali. Skoraj vsi so se prijavili zaveznikom z željo, da bi vstopili v njihovo vojsko. Mnoge so oficirji kralja Petra zvabili v svojo vojsko, ki je bila mimogrede povedano pod zavezniškim poveljstvom. Obljubljali so, da bodo takoj odšli v Jugoslavijo v boj proti okupatorju. O partizanih, Mihajloviću, ustaših in drugih, ki so se tedaj bojevali v Jugoslaviji, niso ti fantje tedaj niti še slišali. Pač pa so nagonsko čutili, da je njihovo mesto tam, kjer nastaja nova domovina.

Tudi jaz sem bil eden tistih, ki so nasedli vabilom in obljubam. Iz raznih ujetniških taborišč v Alžiru, Tunisu, Maroku in Libiji so nas odpeljali v Palestino, kjer naj bi se urili za službo v raznih enotah in zvrsteh kraljeve vojske. Šele tam smo spoznali, da smo igrača v rokah teh oficirjev in politikantov. Postalo nam je očito, da nas mislijo uporabiti za bratomorno vojno v Jugoslaviji. Brali smo namreč francoske časopise, kjer smo večkrat zasledili vojna poročila iz Jugoslavije. Sami smo ugotovili, da ni vse tako, kot so nas učili, da ima Tito svojo vojsko, ki se dejansko bojuje proti okupatorju, medtem ko se Mihajlović bori na strani okupatorja. Po krajšem bivanju v Palestini so nas razdelili po raznih enotah. Jaz sem bil dodeljen mornarici, odpeljali so nas v Aleksandrijo. Tam smo se kmalu začeli organizirati. Za to so zvedeli naši oficirji, sledila so zasliševanja, strašili so nas z grožnjami ustrelitve in prisilnim delom v indijskih rudnikih, vendar nas niso prestrašili. Skoraj stoodstotno smo se opredelili za NOV in nismo klonili. Decembra 1943 smo se tudi odkrito uprli. Na drugo prošnjo, ki sem jo napisal in odposlal na angleško poveljstvo v Aleksandriji, oddal pa jo je neki Ivan Malalan (ta je dobro govoril angleško), so nas angleški vojaki poslali v neko palestinsko puščavo. Tam smo postavljali šotore za naše begunce vse dotlej, dokler nas ni pobrala neka poljska ladja, nas prepeljala v Italijo v mesto Monopoli, od tam pa smo po dveh dneh odšli na Vis.

Vse to sem opisal na kratko in površno. Vendar upam, da se bo videlo, kako se naš boj kot tudi boj ostalih naših ljudi pod fašističnim jarmom ni začel 9. septembra 1943, ampak že mnogo prej. Kljub temu pa tisti, ki resnično niso mogli v NOV pred tem datumom, še vedno nimajo priznanja za svoj boj v prejšnjih letih.

SREČKO CERKVENIK

Na povabilo zveznega odbora SZDL je prispela na obisk v Jugoslavijo delegacija socialistične stranke Francije pod vodstvom generalnega sekretarja stranke Guya Molleta. Sekretar te stranke je bil pred dvanajstimi leti prvič v Beogradu, ta stranka pa je bila prva mednarodna socialistična formacija, ki je navezala stike z jugoslovanskimi komunisti. Namen sedanjega obiska je proučiti nove perspektive, ki se odpirajo mednarodnemu socialističnemu gibanju in njegovemu napredku k še večji demokraciji in svobodi.

Sovjetski premier N. Hruščov je sporočil, da je vlada SZ sklenila takoj ustaviti graditev dveh velikih jedrskih reaktorjev za proizvodnjo plutonija in v prihodnjih nekaj letih občutno zmanjšati proizvodnjo urana 235 ter večji del obstoječih jedrskih surovin uporabiti v miroljubne namene. Tudi ameriški predsednik Johnson je sporočil, da bodo ZDA zmanjšale proizvodnjo surovin za jedrsko oborožitev, isto je sporočil tudi predsednik britanske vlade Home.

Na prvem kongresu Fronte narodne osvoboditve Alžirije je bil za generalnega sekretarja partije FLN izvoljen Ben Bela. Kongres je osvojil dve resoluciji: o splošni politiki in ekonomsko-družbenih vprašanjih.

Dogodki tedna

V navzočnosti ameriškega predsednika ZDA Johnsona so v New Yorku so odprli svetovno razstavo, na kateri sodeluje 80 držav — razstava ima naslov: »Mir z razumevanjem«. Razstava daje nekakšen pregled dosežkov sodobnega človeštva v znanosti, tehniki, izobraževanju, medicini, življenjski ravni, o poletih človeka v vesolje, ki se odpirajo človeštvu v bližnji prihodnosti. Razstava bo odprta letos šest in prihodnje leto šest mesecev.

Na priložnostnem praznovanju v taborišču »Mala Jugoslavija« so vojakom in oficirjem odreda JLA na Sinaju izročili UNEF »medalje v službi miru« v znak priznanja za uspešno šestmesečno službo v sestavi sil OZN na Sinajskem polotoku.

Bivši esesovski oficir Hans Walter Zech-Nenntwich, ki je bil pred tedni zaradi zločinov, storjenih med zadnjo vojno na Poljskem, obsojen na štiri leta zapora, je pobegnil iz zapora.

Poljski Sejm je sprejel zakon, po katerem klavzula o zastarevanju zločinov, ne velja za najhujše vojne zločince.

V dvorani II. beograjskega sejma v Beogradu so odprli razstavo jugoslovanskega tiska in RTV, doslej največjo tovrstno prireditev v naši državi. Na približno 7000 kv. metrov razstavnega prostora je prikazana zgodovina jugoslovanskega tiska in delo uredništev; sodeluje nad 200 razstavljavcev. S to razstavo, ki jo je pripravil jugoslovanski inštitut za novinarstvo, se pričenja akcija »mesec tiska«.

Tanganjiški predsednik Julius Nyerere in zanzibarski predsednik Karume sta podpisala sporazum o uniji med obema državama: predsednik je Nyerere, podpredsednik pa Karume.

»Sklep treh atomskih vlad — SZ, ZDA in Vel. Britanije, da zmanjšajo proizvodnjo jedrskega materiala v vojaške namene,« je dejal predstavnik državnega sekretariata za zunanje zadeve SFRJ Dušan Blagojević, »je pozitiven korak, ki zboljšuje pogoje na poti k razorožitvi. Vsekakor pa je treba zasluge za to pripisati tudi splošnim razmeram na svetu.«

Na zadnjem zasedanju republiškega in gospodarskega zbora SRS so obravnavali razvoj kmetijstva in gozdarstva. Med razpravo je bilo poudarjeno, da bomo kmetijsko proizvodnjo povečali med drugim tudi z ustrezno gospodarsko politiko, ki naj ustvari boljše gospodarske pogoje v kmetijstvu in hkrati omogoči izkoriščanje vseh za donosne obdelave ustreznih zemljišč. Poslanci so menili, naj bodo kmetijske organizacije osnovni nosilec modernizacije kmetijstva, hkrati pa se morajo tudi kmetje vključiti v prizadevanje za povečanje kmetijske proizvodnje. Organizirati pa bo potrebno ustrezno trgovino s kmetijskimi pridelki, da bosta proizvajalec in potrošnik čimmanj ločena z raznimi posredniki. Uvodno poročilo o gospodarstvu v SRS lani in v letošnjih prvih treh mesecih je podal predsednik izvršnega sveta SRS Viktor Avbelj. Poslanci obeh zborov so sprejeli predlagana priporočila o politiki v prihodnjih sedmih letih na področju kmetijstva in gozdarstva.

Alžirski predsednik Ben Bela je prispel na uradni obisk v Sovjetsko zvezo: obiskal bo še ČSSR, Bolgarijo in ZAR. Na poti v SZ se je Ben Bela za kratek čas ustavil v Beogradu, kjer ga je pričakal podpredsednik republike Aleksandar Ranković.

Peti kongres Zveze sindikatov Jugoslavije, ki je trajal v Beogradu pet dni in so mu prisostvovale tudi številne tuje delegacije, je končan. Ob zaključku — za predsednika je bil znova izvoljen Svetozar Vukmanović-Tempo — je Vukmanović dejal, da je ta kongres spregovoril v imenu milijonov delovnih ljudi Jugoslavije o njihovih življenjskih problemih, in da morajo sklepi tega kongresa prispevati k temu, da se bodo socializem in socialistični odnosi v naši državi še hitreje razvijali in da bomo hitreje odstranjevali vse nesocialistične pojave. Dejal je tudi, da je bil to kongres mednarodne delavske solidarnosti.

Državni udar v Laosu še doslej ni »razčistil« položaja. Tako imenovani »revolucionarni odbor« se je sicer odločil za »medsebojno popuščanje«, toda ob »prevzemu« oblasti oziroma potem, ko so vrgli koalicijsko vlado Suvane Fume, še vedno niso mogli urediti, da bi napetost popustila. Res, iz dneva v dan se »menja« v Laosu položaj in zdaj je vodja desničarskega vojaškega udara general Kuprasit izjavil, da je Suvana Fuma pripravljen ostati na položaju premiera in da je sprejel zahteve desničarskega »revolucionarnega sveta«.

V Sovjetski zvezi so uspešno izstrelili v vesolje umetni satelit »Sputnik 29«.

Kubanska vlada je predložila OZN podrobno poročilo o tem, kako ZDA kršijo kubansko suverenost — Kuba pričakuje od generalnega sekretarja OZN, da bo napravil potrebne korake in interveniral v ZDA.

Delegacija Zveze madžarskih partizanov, ki je bila od 18. aprila na obisku v naši državi, je v razgovorih skupaj s predstavniki ZZB NOV Jugoslavije poudarila, da se je treba boriti proti oživljanju nacizma in revanšizma v ZR Nemčiji.

Odporniško gibanje v pokrajini Pesaro in sodelovanje Jugoslovanov

Knjiga je izredno zanimiva, kljub temu, da ni obdelal vseh dogodkov do kraja. Po eni strani niti ni imel namena, po drugi pa tega ni mogel storiti, ker bi delo s tem postalo preobširno. Dogodki so se odvijali v silni naglici, spontano in organizirano, kot se more zgoditi v resnično vseljudski vstaji.

Občinska in pokrajinska uprava sta prevzeli nase vse stroške v zvezi z izdajo knjige. Obedve se zavedata, kako velikega pomena je dokumentacija, ki po dvajsetih letih pomaga obnavljati spomin na slavno preteklost. Mladina si bo mogla ustvariti sliko, kako se je v naših krajih razvila iz želje po miru in boljšem življenju sila, ki je zedinila in še združuje najnaprednejše ljudi.

Vsebina tega dela s svojo zares zanimivo vsebino potrjuje tisto, kar je tudi R. Battaglia priznal o odporniškem gibanju v Markah v svoji zgodovini. Temu gibanju so pripadali v borbah padli junaki, krepile so ga zmage nad številčno nadmočnim sovražnikom, razvnemala so ga premišljena sabotažna dejanja in razne zvijače, streljanje neuklonljivih borcev in sovražnikovi pokoli, katerih žrtev je bilo vselej goloroko prebivalstvo. To je bilo zgodovinsko razdobje, ki so ga ustvarili komunisti, socialisti in katoličani, delavci, intelektualci, kmetje in mladinci. Nešteto je bilo težkoč, vendar je bila dosežena enotnost, ki jo je narekovala skupna nevarnost. Komur je pri srcu napredek, lahko razume, da tista vez, ki nas je družila v hudih časih, ne sme pasti v pozabo in če popusti, jo je treba okrepiti.

Žrtve in bolečine, na katerih je bilo ustvarjeno odporniško gibanje, pa so poleg tega pomagale, da so v naših Markah pognale tudi vezi prisrčnega prijateljstva med pripadniki raznih narodov. Partizanom pri nas ni bilo ime le Basilio ali Nicola, ampak tudi Brko, Poldo, Vinko in Franjo.

V naši pokrajini se je bojevala največja jugoslovanska partizanska enota na ozemlju Italije. Bila je avtonomna formacija v sestavu 5. garibaldinske brigade »Pésaro«, vsi njeni borci in poveljniki pa so bili izključno le Jugoslovani. Naši tovariši iz Jugoslavije, ki so se po tolikih letih vrnili med nas, so se še spomnili fašističnega razglasa, ki je obljubljal veliko denarno nagrado za vsakega iz taborišča pobeglega Jugoslovana. Takšna nagrada pa ni bila izplačana nikoli in nikomur. Matere so dajale lačnim beguncem kruh vpričo otrok, ki so z razprtimi očmi zrli v očitno privilegirane goste.

Skupaj smo živeli v letu 1944. Zdaj nekateri izmed nas živijo v Pésaru, drugi pa v Ljubljani, toda spet se bomo srečali, da bomo proslavili pobratenje naših dveh mest.

Duh protifašistične borbe še vedno ne pozna nobenih mejà.

Pésaro, marca 1964

Giorgio De Sabbata

PO DVAJSETIH LETIH

V že dokaj odmaknjenem septembru l. 1943 je prispelo v pokrajino Pésaro-Urbino na stotine internirancev jugoslovanskih narodnosti, ki so pobegnili ponajveč iz koncentracijskega taborišča Renicci pri Anghiariju. Ljudstvo jih je sprejelo odprtih rok kot lastne brate. Večina med njimi se jih je nato vključila v boj za osvoboditev Italije. Borili so se pogumno in se niso ozirali na nobene žrtve. V skupni borbi so nastale med Italijani in Jugoslovani tesne vezi, ki jih niti čas ni zrahljal.

Zadnji dve leti so spomin osvežila razna tovariška srečanja. Najpomembnejši pa je bil prihod jugoslovanske delegacije septembra 1963. Obiskali so nas predsednik ZZB za ljubljanski okraj, poslanec Janez Japelj, predsednik Mestnega sveta Ljubljane ing. Marjan Tepina in bivša partizana Vinko Kožuh ter Polde Vrbovšek, ki sta bila pripadnika garibaldinske brigade »Pésaro«. Delegacija je bila gost ANPI (Zveze italijanskih partizanov), Pokrajinskega upravnega sveta in občin Pésaro, Fano, Urbino, Cagli, Pérgola in Cantiano. Vodilni predstavniki raznih demokratičnih organizacij in prebivalstvo so jim pokazali, kako žive so še njihove simpatije do prijateljskega jugoslovanskega ljudstva.

V Pésaru je delegacijo sprejel v celoti zbrani občinski svet.

ZAPISNIK SVEČANE SEJE
OBČINSKEGA SVETA V PESARU

z dne 11. septembra 1963

Predsednik občine pozdravi delegacijo in povabi ing. Marjana Tepino k predsedniški mizi, ostali člani delegacije pa zasedejo mesta ob osrednji mizi. Prevaja bivši partizan Polde Vrbovšek.

Predsednik občine začne govoriti:

»Tovariš predsednik Mestnega sveta Ljubljane! Preden vas pozdravim, kot imam namen ob današnjem zasedanju našega Občinskega sveta, ki ste ga počastili s svojo navzočnostjo, vas prosim, da mi dovolite izpolniti še neko dolžnost. V času, ki je pretekel od zadnje seje, je namreč minila dvajsetletnica premirja, sklenjenega 8. septembra 1943. Mislim, da se je tega dogodka vredno spomniti in da so tega mnenja tudi ostali člani sveta.

Dne 8. septembra 1943 je bilo podpisano premirje z zavezniki, ki je pomenilo konec fašistične vojne. Tako je bilo zaključeno tisto, kar se je začelo s padcem fašizma dne 25. julija. Osmi september je za nas datum, ki pomeni začetek novega obdobja v življenju našega naroda. Zavedamo se, da je to pomenilo tudi začetek novih tragedij in nadaljnjega trpljenja, toda obenem vemo, da je isti trenutek pripadla italijanskemu ljudstvu naloga, da si z lastnimi silami pribori ponovno vstajenje, saj vladajoči sloj ni bil sposoben, da bi rešil deželo iz propasti. Po tem datumu je protifašizem postal množično in splošno ljudsko gibanje, ki je pritegnilo vse poštene Italijane v oboroženi odpor. Odporniško gibanje je pomenilo pot, ki je večini naroda omogočila borbo za osvoboditev domovine izpod fašizma, za republiko in za demokratično ustavo.

Tovariš predsednik Mestnega sveta! V trenutku, ko naslavljam na vas pozdrav vsega našega Občinskega sveta, je umestno, bolj kot kdajkoli, da se spomnimo začetka našega boja.

V dvorani je navzoč tudi tovariš Japelj, član Ljudske skupščine Slovenije in predsednik Zveze borcev za ljubljanski okraj.

Ko je nad Evropo besnela vojna vihra, je bila Jugoslavija med tistimi narodi, ki so največ trpeli. Zato nam je v čast, da lahko v imenu našega sveta pozdravim tovariša Japlja. Prav tako nas zelo veseli, da moremo pozdraviti še Vinka in Poldeta (naj mi oprostita, da ju kličem kar po imenu), ki sta se skupaj z nami borila v pésarskih Apeninih za svobodo in mir.

Tovariš predsednik, menim, da že to zadostuje za upostavitev najtesnejše povezave med mestoma Pésarom in Ljubljano, to je za utrditev vezi, nastalih v skupni borbi nekaterih članov našega sveta in partizanov, ki so meščani Ljubljane. Prav zaradi tega sprejemamo z največjim veseljem vašo ponudbo o izmenjavi delegacij, ki bi poglobila medsebojno poznanstvo in utrdila prijateljstvo obeh mest. Prepričani smo, da takšno sodelovanje nudi najbolj neposredno in najprimernejšo obliko medsebojnega spoznavanja, izmenjave izkušenj in kulturnih ter ekonomskih stikov. Prepričani smo tudi, da je takšna neposredna povezava med našima mestoma še posebnega pomena za razvijanje miroljubnih odnosov med italijanskimi in jugoslovanskimi narodi. Zaradi razlik v politični, pravni in gospodarski strukturi obeh sosedskih držav pa je navezava čim tesnejših stikov izredno velikega pomena. To bo posnemanja vreden vzgled, ki bo lahko pomenil važen prispevek k miru v svetu.

Tovariš predsednik, prosimo vas, da prenesete mestu Ljubljani najboljše želje in prijateljske pozdrave našega Občinskega sveta in vseh prebivalcev Pésara.

Predstavnike političnih skupin naprošam, da izrečejo svoje mnenje o mojih mislih.«

Svetnik Del Bianco: »Pridružujem se izjavam predsednika in v imenu komunistične skupine še enkrat prisrčno pozdravljam ing. Tepino, predsednika Mestnega sveta Ljubljane in vse ostale člane delegacije, ki s svojo navzočnostjo v našem mestu poudarjajo vezi prijateljstva, skovanega v skupni borbi proti fašizmu, za svobodo in demokracijo v njihovi in naši domovini.«

(Nadaljevanje prihodnjič)

Prijava za odškodnino

V »Službenem listu« št. 16 z dne 15. aprila je objavljena uredba o odškodnini ljudem, na katerih so delali v nacističnih taboriščih razne poskuse. Uredba je začela veljati takoj.

V smislu te uredbe veljajo za uživalce odškodnine osebe, ki so bile na dan 25. IV. 1941 jugoslovanski državljani in na katerih so v nacističnih koncentracijskih taboriščih, kamor so jih odpeljali zaradi njihove rase, nacionalnosti, vere, ideologije in političnega prepričanja, delali poskuse, katerih posledica je bila, da je njihov organizem trajno poškodovan ali njihova delovna sposobnost trajno zmanjšana.

Postopek za uveljavljanje pravice do odškodnine se začne na zahtevo upravičencev do odškodnine.

Zahtevo je treba predložiti komisiji, ustanovljeni v ta namen prek urada za zaščito jugoslovanskega premoženja v tujini. Zahteva o priznanju pravice do odškodnine in predlogi za obnovo postopka v zvezi s temi zahtevami morajo biti predloženi najpozneje do vštevši 31. avgusta 1964. Zahteve, vložene po tem roku, se ne bodo obravnavale.

Člani ožje družine (mož ali žena, otroci, rojeni v zakonu ali izven zakona in posvojenci) ter roditelji umrlega uživalca odškodnine, ki je pravočasno, ko je bil še živ, vložil zahtevo po priznanju pravice do odškodnine, morajo, če žele nadaljevati postopek, v treh mesecih od uveljavljanja omenjene uredbe, oziroma od dneva smrti uživalca odškodnine, predložiti tako zahtevo komisiji (prek urada).

Zahteve (prijave), poslane uradu za zaščito jugoslovanskega premoženja v tujini pred uveljavljanjem te uredbe, veljajo za pravočasno vložene.

Osebe, ki doslej niso predložile zahteve po odškodnini na tej podlagi, žele pa to storiti, se morajo do navedenega roka obrniti na urad za zaščito jugoslovanskega premoženja v tujini, ki jim bo dal obrazec zahtev s podatki, ki jih morajo te osebe dati.

Urad za zaščito jugoslovanskega premoženja v tujini, Beograd, Kneza Miloša 26/5, sprejema stranke v teh zadevah samo ob ponedeljkih in četrtkih od 10. do 12. ure.

Partizanski pohod namesto šolskega izleta

Dne 23. aprila je postojnska občina praznovala svoj praznik, dvajsetletnico požiga okupatorskega skladišča goriva v jami. Da so Postojnčani izbrali za občinski praznik obletnico tega dogodka, je razumljivo, saj je Postojna znana daleč po svetu prav zaradi svoje jame. Tako lahko razumemo, zakaj niso izbrali za svoj praznik kakega drugega dogodka na območju občine, saj je bilo dogodkov in akcij mnogo in morda za celotno NOB pomembnejših . . .

Med oblikami praznovanja letošnjega občinskega praznika v Postojni je najbolj značilna partizanski pohod šolske mladine. Višji razredi so šli po daljši poti iz Postojne, mimogrede obiskali vas Studeno, kjer je bil partizanski miting s kosilom, nato pa so se skozi Črno jamo in Postojnsko jamo vrnili v Postojno. Spremljali so jih prosvetni delavci, nekateri tudi v partizanskih oblekah. Učenci in dijaki so priredili v Studenem krajši program. Po mitingu so kuharji delili partizanski golaž.

Studeno, ki je oddaljeno od Postojne uro in pol, je ena izmed partizanskih vasi, kakršnih je pri nas mnogo. Postojnčani so jo izbrali za miting, ker se je tamkaj zadrževal minerski vod 31. divizije, preden je zažgal skladišče goriva v jami.

Vaščani Studena so bili vsi na strani osvobodilnega boja, skoraj vsi mlajši moški so bili partizani, kar pa jih je bilo v tujini, so se tam opredelili za novo Jugoslavijo. Iz uro in pol oddaljene Postojne so Nemci in domobranci večkrat prihajali strahovat vas. Nekoč je malo manjkalo, da niso Nemci postrelili vaščanov, ki so jih dobili doma. Marsikdo bi vedel povedati, kako so se takrat fantje skrivali po odtočnih kanalih v vasi. Neke noči so v vas vdrli domobranci, trkali na okna in se izdajali za partizane. Ljudje so jih spoznali in niso hoteli odpreti. Domobranec je vrgel v hišo bombo, ki pa ni hotela eksplodirati. Končno so vdrli v hišo in ko so si ogledovali bombo, je ta nenadoma eksplodirala ter jih pet ranila.

Vse te zgodbe, ki jih vedo povedati starejši vaščani, bi mladino zelo zanimale. Morda bi bilo dobro, če bi v bodoče pri organizaciji takih mitingov po partizanskih vaseh upoštevali tudi to.

Šolska mladina pa se je v lepem pomladanskem dnevu naužila čistega zraka v gozdovih postojnske okolice ter se seznanila z delom zgodovine domačega kraja.

Postojnska občina je dočakala občinski praznik tudi z delovnimi uspehi v gospodarstvu. Najznačilnejša gospodarska panoga — turizem, bo letos bogatejša za nekaj novih objektov. Žal jih vseh niso mogli odpreti za občinski praznik, ki je prezgodaj spomladi (v kratkem času, odkar je odlezel sneg, jih niso mogli dokončati). Do sezone bodo na primer usposobili za promet novo jamsko železnico ter ob parkirišču blizu jame odprli novo samopostrežno trgovino s prostori za turistično društvo. Trgovina bo okrašena s freskami, ki jih bo naslikal akademski slikar Lojze Perko.

Pri Pivki jami so za občinski praznik po slavnostni seji občinske skupščine odprli sredi lepega notranjskega jelovega gozda nov avto-camping.

Blizu vhoda v Črno jamo, skozi katero je odšla v Postojnsko jamo požgat skladišče goriva partizanska minersko-sabotažna skupina, pa so odkrili preprost obelisk. Odkritja se je udeležilo nad 2000 šolske mladine ter več sto vojakov.

Praznik so zaključile športne prireditve. Najbrž ga bodo drugo leto spet lahko proslavili s podobnimi prireditvami in otvoritvijo novih turističnih objektov, ki bodo turizem v tej občini dvignili še na višjo raven. — **MP**

Postojnska mladina na trati pred Črno jamo

Ob žaljivem članku »Bosanske vojašnice«,

ki je izšel v »Glasu« glasilu, SZDL za Gorenjsko, smo močno užaljeni

Dne 1. aprila 1964 je glasilo »Glas« v svoji 26. številki objavilo izpod peresa odgovornega urednika tega lista Zdravka Tomaževa članek z naslovom »Bosanske vojašnice«. Članek je pisan v obliki reportaže in opisuje odhod ter razpoloženje naših fantov iz Gorenjske k vojakom. Način in slog pisanja sta taka, da ne žalita samo nabornikov, njihovih staršev in naše armade, pač pa vse udeležence NOB in člane ZROP, skratka vso našo socialistično skupnost. Zato smatramo za potrebno, da napišemo nekaj pripomb k takemu izlivu časnikarja, ki ne sodi v naše socialistično časopisje. Ton, vsebina in oblike iznašanja v reportaži so v celoti tako neresni in žaljivi, da so povzročili vihar nezadovoljstva med ljudmi vse Gorenjske. Zato so zrevoltirani upravičeno skoraj vsi bralci »Glasa«.

Navajamo nekaj stavkov iz te reportaže, v kateri bi pisec hotel biti duhovit na račun družbe in našega časa, in to iz podnaslova in teksta:

»Žalost najlaže pozabljamo v vinu«, »Puška je od vojakove opreme edina stvar, ki je ženskega spola«, »Zadnje ure pred odhodom v oddaljene vojašnice z bodečo žico in številnimi stražarskimi mesti so zato za trezne ljudi prava norišnica«, »Ustno izročilo, ki se prenaša od ušesa do ušesa, je neizkušene dvajsetletnike poučilo, kako se ravna vojaška postelja, kako požira vojak sline, ko iz vojašnice zagleda ženske noge . . .«,

. . . »v kovčku mora biti kaka gola filmska igralka« (verjetno slika). In dalje, kar je čista zvrst pornografskega pisanja: »Tudi za dekleta marec ni srečen mesec. Marsikatero bitje nežnega spola po tem mesecu več ne zaspi mirno, ker ji prsi poskakujejo ob vsaki misli na bajonet in puško.« Zvest temu nadaljuje: »Najbrž nekateri vojaki zato na začetku tudi tako vestno čistijo svoje puške, ker je pač puška od vojakove opreme edina stvar, ki je ženskega spola.«

Članek ima še mednaslova: »Vlaki se premikajo« in »Vožnja na jug«. V mednaslovu »Vlaki se premikajo« je pisec o nabornikih napisal dobesedno zvest sebi takole: »TAKO SMO LETOS ODPOSLALI V VOJAŠNICO ZADNJE OSTANKE FAŠIZMA«.

Tu je menda idejni vrh brezidejnosti v pisanju, ki se izraža v vsem članku. V prefinjeni novinarski obliki, skrivajoč se za simboliko in druge adekvatne oblike, smeši vojaško življenje in navaja, da so se včasih naborniki vozili z živinskimi vagoni, bili podobni živini, ki je namenjena za zakol. Nato ugotavlja, da naše kasarne vseeno niso klavnice, in smo zato zamenjali vlake . . . Pot v oddaljene kasarne na jug . . . primerja z zadnjo potjo, sivooličnо pobarvane kovčke z mrtvaškimi kovčki, vse pa zveže nekako z nagrobnimi spomeniki.

V mednaslovu »Vožnja na jug« pa opazimo nekaj stavkov, iz katerih se nedvomno da razbrati, da je pisec hotel prikazati vojašnice v Bosni . . . kot nekake ustanove, pred katerimi vsi gorenjski fantje trepetajo. Pa čeprav vemo, da danes naši naborniki ne utapljajo samo žalost v vinu in ne trepetajo pred vojaščino, večina jih potuje vesela; tudi nam Slovencem, narodu z drugačno zgodovino, je prišel čas, ki ga v Srbiji izražajo s pesmijo »Rado ide Srbin u vojnike«. Večina naših mladih fantov, ki tako, kot se v tej pesmi poje, odhaja na svojo dolžnost do domovine, je dosti večja od tistih, ki utapljajo žalost v vinu. Pa tudi ti so že zaradi kulturnih in splošnih sprememb v manjšini. Pod mednaslovom »Vožnja na jug« večkrat primerja mlade fante s »čredo lačnih goved«, govori o tem, kako je eden slovenskih fantov zamašil »kodrastemu potniku (seveda iz druge republike) USTA S KOSOM SLOVENSKE POTICE«. Tudi prihod v vojašnico z napisom »Dobrodošli« z belimi opasači in gležnjicami je odgovornemu uredniku napoti ter se obrega vanj tudi po svoje mojstrsko.

Zdravko Tomažej je na vrh svoje reportaže, ki je vse kaj drugega kot duhovita, kakor bi on hotel, dal sliko večjega formata vojakov »v stroju«. Slika pa je podana tako, da so vojaki brez glav. Misel, ki se vsiljuje, da namreč domovini služiš lahko samo, če si brez glave, je ob vsebini nekaj normalnega. Zakaj tolikokrat omenja v reportaži »JUG« in »BOSANSKE VOJAŠNICE« pa omenek mašenja ust s SLOVENSKO potico? Če bi to pisal človek, ki ne ve vzroka in posledic, bi bilo razumljivo, pri piscu pa menda ne moremo govoriti o tem.

Bralci so masovno protestirali s pismi uredništvu. Tako je ena naših vdov, mati dveh otrok padlega borca, ki sta trenutno pri vojakih, od katerih je eden odšel s skupino, ki jo opisuje Tomažej — vprašala, če sta njena dva sinova in z njima ostali, v vojni rojeni — ostanek fašizma? Vprašala je dalje, kaj je ona ob tem? Taka vprašanja so postavljali mladinci, rojeni v letih vojne in stari ljudje. Zahtevali so pojasnilo. Odgovor, ki ga je dal Tomažej kot odgovorni urednik, ni pojasnil, kaj misli z zgoraj citiranimi stavki v svoji »reportaži«. Nas borce, invalide in rezervne oficirje ne more tak odgovor prepričati, »da ni mislil personificirati«. Pri pisanju tega »zmazka« je človek imel svoj dobro premišljeni namen. Nepriključljiv je bil v odgovorih, kaj je mislil s posameznimi stvarmi, ko je govoril o »koraku kot simbolu gibanja«, ni objasnil, kakšno je gibanje brez glave. Če z vsem povežemo še druge »cvetke«, ki jih je spretno v svoji novinarski rutini izlil v članku, je jasno, kam je usmerjena piščeva ost v članku, ker je to dovolj prozorno pokazano. V odgovoru Zdravko Tomažej še navaja, da je bila reportaža pisana »razpoloženjsko«, »slučajno«.

Odgovor na to skrajno neokusno in žaljivo reportažo je dal predsednik občinske skupščine Kranj Martin Košir, ki je kot nekdanji partizan s podrobno analizo posameznih stavkov pravilno ocenil tak način pisanja kot žaljiv in politično zgrešen. Z vsebino članka tov. Koširja se v celoti strinjamo in mu dajemo vso podporo. Tovariša Tomažeja kot odgovornega urednika pa vprašujemo, zakaj je Koširjev odgovor uvrstil v 29. številki Glasa z dne 11. aprila 1964 pod naslov »Spoštuje naj se volja kolektiva«. Ta naslov je natiskan z velikimi črkami, PODNASLOV Koširjevega članka pa je pisan z isto velikostjo črk kot tekst članka spredaj in v vrsti, ki se nadaljuje iz predhodnega članka, tako da se »Odgovor o neresnem in žaljivem članku Bosanske vojašnice« nadaljuje spretno pritisnjen kot del predhodnega članka. Bralec ob tem Koširjevega odgovora skoraj ne vidi, najde ga pa samo po podpisu. Kakšna tendenca se skriva za tem skrivanjem?

Po vsem obrazloženem upravičeno sodimo, da je odgovorni urednik Glasa, glasila SZDL za Gorenjsko, očitno prezrl, na kakšnih temeljih stoji in je bila zgrajena naša družbena ureditev in s kakšno borbo vseh narodov Jugoslavije. Ne glede na jug ali sever je bila pridobljena svoboda, ki jo uživa sedaj tudi on. Prav tako pa tudi fantje, ki jih omenja in imenuje »ostanke fašizma«; njihovi bratje in očetje so izvojevali zmago nad fašizmom, ustvarili temelje naše socialistične družbene ureditve.

V naši demokraciji lahko vsakdo izraža svoje misli in kritiko na gotove težave in odnose, vendar pa ta misel in kritika ne smeta biti žaljiva. Takim člankom, kot je opisani, in reportažam ni mesta v naših časopisih, še manj pa prav gotovo v glasilu SZDL.

Občinski odbori združenj ZB NOV, ZVVI in ZROP najostreje obsojamo tako žaljivo pisanje o naših nabornikih in naši armadi; zahtevamo, da pisca članka »Bosanske vojašnice« novinarji Slovenije izločijo iz svojih vrst.

Občinski odbori
ZB NOV, ZVVI, ZROP
KRANJ

Ali veš...

...KAJ SO ESKORTNE KORVETE

Eskortne korvete so posebna vrsta ladij za varstvo konvojev pred napadi sovražnikovih podmornic, letal in manjših površinskih vojnih ladij.

Med prvo svetovno vojno so zaradi pomanjkanja rušilcev, ki so v te namene najučinkovitejši, začeli uporabljati ribiške ladje in jahte, ki so jih oborožili s topovi kal. 76 do 120 mm in z globinskimi bombami. Ker pa se niso najbolje obnesle, so morali graditi posebne patruljne čolne in tudi večje ladje z nosilnostjo do 1.200 ton.

Po izbruhu druge svetovne vojne so se v Veliki Britaniji lotili gradnje dveh tipov eskortnih ladij, izmed katerih je prvi imel podobne značilnosti kot rušilci, drugi pa se je po oblikah in velikosti približeval ribiškim ladjam. Ladje drugega tipa — imenovali so jih tudi korvete — so imele kakih 900 ton, oborožene pa so bile s topom kal. 102 mm, z dvema ali tremi topovi kal. 40 do 57 mm in s štirimi do šestimi protipodmorniškimi metalci min. Med drugo svetovno vojno so izdelali kakih 300 korvet, moštvo zanje pa so iskali med posadkami ribiških ladij.

Ko pa so se v začetku leta 1941 nemške podmornice razteple tudi po Atlantskem oceanu in ko so začele napadati v skupinah ter ob hitrosti čez 30 km na uro, je prišla do izraza počastnost in neučinkovitost korvet, ki so jih poganjali batni stroji. Nova protipodmorniška taktika je zaradi spremenjene taktike nemških podmornic zahtevala nagle prehode z manjših k večjim hitrostim in nasprotno, toda z batnimi pogonskimi stroji tega ni bilo moč doseči!

Zato je bilo treba vpeljati nov tip eskortnih ladij — tako imenovane fregate, ki so bile večje (1.400 do 1.600 ton), bolje oborožene (šest metalcev min, dva protipodmorniška ježa, dve napravi za spuščanje min) in z večjo hitrostjo (39 km na uro).

...KAKŠNA JE RAZLIKA MED KARTEČAMI IN ŠRAPNELI?

V obeh primerih gre za granate, ki so napolnjene s kroglicami in ki se razpočijo že v zraku. Sprva so uporabljali le karteče, in sicer tako, da so npr. v 14 stoletju kamenje, železne drobce ali žeblje polagali neposredno v cev. Med tridesetletno vojno so karteče dobile obliko lesene ali pločevinaste škatle, napolnjene s svinčenimi naboji. Iz teh karteč so se postopoma razvile karteče v obliki granat s 40 do 60 gramskimi kroglicami iz zlitine svinca in antimona.

Ko se je v drugi polovici 19. stoletja močno povečal doseg ročnega orožja, so čedalje pogosteje začeli uporabljati šrapnel, ki ga je moč tempirati tako, da eksplodira pred dotikom z zemljo, lahko pa že 5 do 50 ali 300 do 500 metrov od cevi.

Naj omenimo še to, da dandanes nič več ne izdelujejo šrapnelov in karteč, kajti za samoobrambo baterije raje uporabljajo priročnejše in učinkovitejše puškomitraljeze in mitraljeze.

...ALI SO KIHAVCI ŽIVLJENJSKO NEVARNI PLINI?

Kihavci z medicinskega stališča niso tako nevarni kot drugi smrtonosni bojni plini. Kljub temu pa so jih med prvo svetovno vojno pogosto uporabljali. Kihavci so namreč prodirali skozi cedilo plinske maske in vojaki, ki jih je plin silil na kihanje, so morali sneti maske in tako so ostali brez zaščite pred drugimi smrtonosnimi bojnimi plini.

Sami kihavci niso življenjsko nevarni in povzročajo le dolgotrajnejše kihanje. V primerih, ko gre za hujšo zastrupitev, prihaja do glavobola, kašlja in bolečin v prsih. Vse tegobe minejo, če se zastrupljenec umakne na svež zrak, v najhujših primerih pa posledice zastrupitve uspešno odstranjujejo z eno do dvoodstotno raztopino kokaina v glicerinu.

MED BALISTI IN VOLKOVI

Bilo je že po osvoboditvi, ko me je štab VII. korpusa poslal kot obveščevalca v Bosno, kjer je kljub kapitulaciji Nemčije vztrajalo še kakih tri tisoč četnikov, ustašev in drugih podobnih odpadnikov. Naša naloga, da uničimo ostanke fašistične vojske, je bila vse prej kot lahka. Morda nas sama številka 3.000 ne bi preplašila, toda četniki in ustaši so imeli še vedno močno oporo v domačem prebivalstvu. Vendar se nam je posrečilo, da smo po nekaj mesecih izbojevali zmago s sovražnikom, skritim v prostranih planinah okrog Sarajeva.

Po uničenju bosanske četniške in ustaške drhali me je štab poslal v Makedonijo, kajti tam, v bosanskih planinah nisem imel več pravega »posla«. V Makedoniji pa so še vedno strašili ostanki različnih odpadniških vrst, predvsem balistov, ki so bili organizirani pod vplivom bolgarskih VMROV-ašev, odkritih nasprotnikov našega režima. Balistične skupine sicer niso organizirale oboroženih napadov, toda s svojo propagando proti naši novi oblasti so prizadejale marsikatero nevšečnost. Tako sem s skupino tovarišev nastopil proti eni izmed skupin balistov, ki je delovala na področju zapadno od Kumanovega. Četa balistov iz okoliških vasi Otlje, Lipkovo, Prešević in Matejče je štela okrog 50 članov, ki jih je vodil zloglasni Aga Suljo.

Eden izmed četnikov, zajetih po osvoboditvi na Belasici

Dela smo se lotili takoj, z največjo vnemo. Posluževali smo se raznih trikov, kot na primer, da smo se pri iskanju balistov preoblekli v drvarje, vendar z revolverjem v žepu. V kratkem času so naše hajke, zasede in preiskave hiš rodile zaželene sadove. Skupina balistov se je skrčila na šest članov, ki so se zatekli v Skopsko Črno goro. Balisti so se tam povezali z nekim ovčarjem in so še vedno predstavljali veliko nevarnost, ker so bili oboroženi s brzostrelkami in bombami.

Problem, kako »izbezati« baliste iz njihovega gnezda, je rešil Risto Matevski, komandir obveščevalnega voda iz Kumanovega. Povezali smo se s pastirjem in ga premamili z denarjem, tako, da nam je obljubil, da nam bo šestorico balistov pripeljal naravnost v zasedo.

Naslednjo noč smo se plazili proti mestu, kjer naj bi ovčarju dali še zadnja navodila glede zasede. Noč je bila izredno svetla. Bližali smo se vasi Preševo, ko nas je ustavil silovit pasji lajež, ki je prihajal naravnost iz vasi. Morda so nas zavohali vaški psi ali pa so balisti v vasi, smo pomislili. Razvili smo se v strelce in previdno krenili proti mestu, kjer je bil lajež najhujši. V istem hipu je preko bližnjega plota hušknilo nekaj temnih senc. Kar mrzlo nas je spreletelo, ko smo uganili, za kaj gre. Bili so volkovi, ki jim je zadišal gospodarjev konj. Streljati si nismo upali, ker bi utegnili zbegati pastirja, ki je čakal na dogovorjenem mestu. S pastirjem smo se nato dogovorili za natančen čas zasede in mu zagrozili s smrtjo, če našega dogovora ne bo dobesedno izpolnil.

Noč je že padla na Kumanovsko polje, ko nas je pet, oboroženih z dvema puškomitraljezoma in brzostrelkami, pričakalo dogovorjeni trenutek. Ovčar nas ni nalagal. Točno ob dogovorjenem času smo zaslišali glasno albansko govorico. Še najbolj glasen je bil ovčar, ki se je bal, da ga ne zamenjamo s katerim izmed balistov. Glasni pogovor balistov so presekali rafali. Eden izmed balistov je bolestno zastokal in vzkliknil: »Što si mi uradio, čobane!«

Med drdranjem rafalov se je enemu izmed napadenih posrečilo zbežati. Jadrno sem jo ucvrl za njim. Balist se je poganjal z dolgimi skoki ter tu pa tam proti meni sprožil rafal. Udarce sem mu vračal, dokler nisem ugotovil, da imam samo še en saržer. Ves besen sem pomislil, da mi bo ušel. Nenadoma je balist prenehal teči. V skoku se je vrgel za neko skalo in pričel nažigati proti meni. K sreči sem tudi jaz našel zaklon. Obstreljevala sva se iz zelo majhne razdalje, dokler se ni zgodilo... Zmanjkalo mi je municije. V drobcu sekunde sem pomislil na dve edini možnosti: spopad s puškinim kopitom ali pa beg. Edini možnosti pa sta bili precej neizvedljivi, kajti nasprotnik z brzostrelko bi me utegnil spraviti na oni svet kakor bi se premaknil izza skale. Naenkrat me je preplavil val odrešenja. Tovariši, ki so že bili opravili s petorico na hribu, so sledili streljanju in prispeli res v skrajnem času. Toda balist je že planil in med divjim tekom izginil. Kasneje sem izvedel, da se je ranjen zatekel v neko hišo. Balist tudi tam ni našel zavetja. Roka pravice ga je kmalu našla in mu prisodila zasluženo kazen.

Iz obveščevalnega dnevnika Toneta Ahačiča priredil Ž. Č.

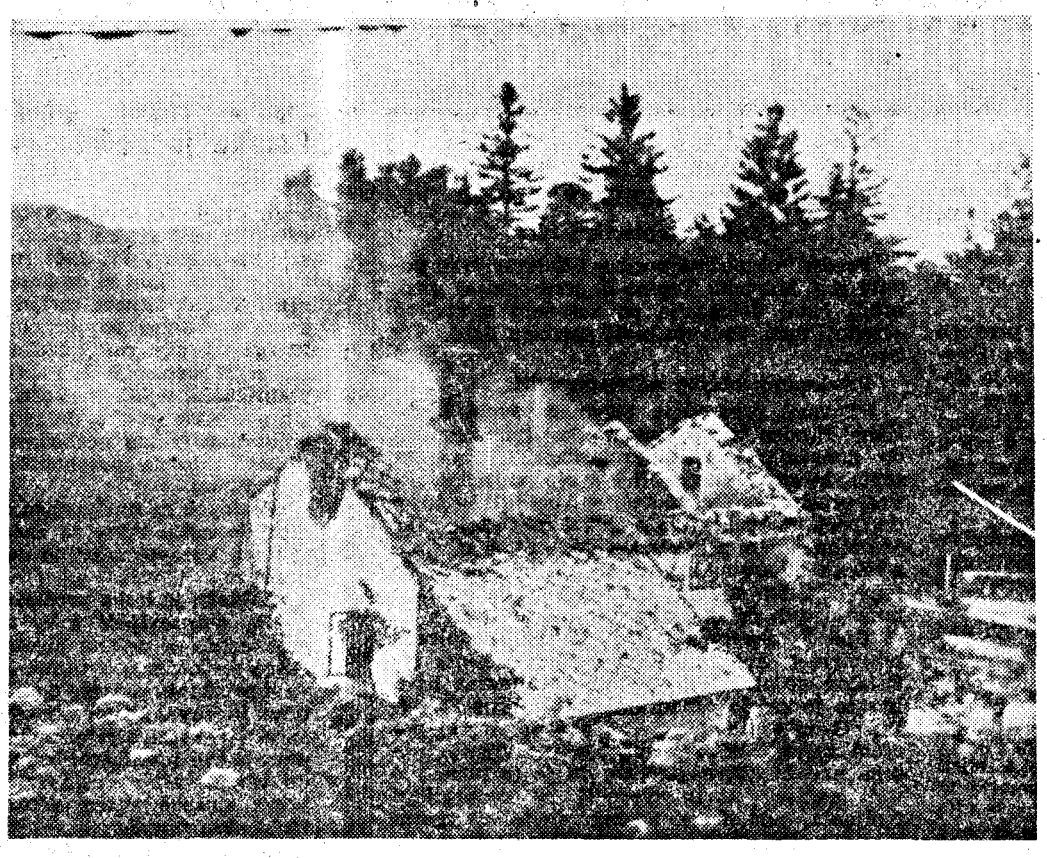

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

V zadnjih dveh številkah smo na tem mestu objavili fotografiji, ki predstavljata sabotažo na železniški progi. Naša narodnoosvobodilna vojska je prav s takimi sabotažami večkrat onesposobila za promet to ali ono železniško progo. Spomnimo se samo na miniranje Štampetovega mostu, pa tudi na napad IX. korpusa na železniško progo v Baški grapi. Tudi fotografija v današnji številki »TV-15« verjetno sodi v eno izmed takih sabotažnih akcij. Poslopje, ki gori, je verjetno železniška čuvajnica in nosi oznako 420 T. Če si sliko natančneje ogledamo, opazimo za čuvajnico italijanskega vojaka s čelado. — Kje je ta čuvajnica in kako je prišlo do požara?

Taktično-tehnični zbor v Celju

»To je več vredno, kot pa sto predavanj«, je rekel nekdo v množici, ki se je v nedeljo, dne 19. aprila, zgrnila na travnike in loke Bežigrada pri Celju. Že zgodaj zjutraj so pripeljali avtobusi in kamioni prve skupne udeležencev, mnogi so se pripeljali tudi z vlaki. Izredno lep in sončen, pravi pomladanski dan je pripomogel, da se je združilo prijetno s koristnim.

Rezervnim oficirjem in podoficirjem so najprej razkazali razne inženirijske stroje. Nato so si ogledali bunkerje in zakloniščа, za katere so uporabili montažne elemente. Mimogrede je mož, po vsem videzu nekdanji partizanski bombaš, strokovnjak za uničevanje bunkerjev, rekel ob bunkerju: »Tole, da je lina lijakaste oblike in da ima za stene betonske plošče, ni dobro. Krogla bi se odbila od stene in zadela mitraljezca v bunkerju.«

Žične ovire raznih oblik, protitankovske ovire, minsko polje, nato pa raznovrstno pehotno orožje, vkopano v rovih in zamaskirano, da si ga opazil šele iz neposredne bližine... Ob vsakem orožju so aktivni oficirji in podoficirji rezervnim tovarišem pojasnjevali uporabo in značilnosti. Največje zanimanje so vzbujali ročni reaktivni minometi (bazuke). Tudi okoli tankov je bila ves čas gneča.

Razen orožja so si rezervni oficirji in podoficirji ogledali tudi ostalo vojaško opremo kot na primer telefonske centrale, aparate, teleprinterje, radijske oddajnike in sprejemnike. V bližini so razstavljali sredstva za odkrivanje radioaktivnosti in biološko-kemičnih nevarnih tvarin, pa tudi sredstva za razkuževanje le-teh.

V redkem hrastovem gozdičku so postavili šotore sanitejci. Rezervni podoficirji in oficirji so si lahko ogledali vrsto priprav za manjše operacije in posege ter sredstva za prenašanje in prevažanje ranjencev. Mimogrede: marsikdo se je spomnil, kako so pri partizanih prenašali in prevažali ranjence ter pri tem strahotno trpeli, tako nosači kot ranjenci.

Tudi intendanti so pokazali svojo opremo, pa ne samo teoretično. Obiskovalci so lahko videli razne tipe pohodnih kuhinj, poljsko kovačnico predvsem za podkovstvo), poljsko pekarno s pohodno pečjo za pečenje kruha, zelo praktično in vsestransko uporabno mesarsko in kuhinjsko orodje, kotle s toplo izolacijo, ki kuhajo s pritiskom. Ko sem zapisal, da so pokazali intendantje svojo opremo ne samo teoretično, sem mislil na partizanski golaž, ki so ga skuhali vojaški kuharji v svojih kotlih in z njim pogostili obiskovalce. Pa na kruh, ki bi bili mi civilisti lahko zelo zadovoljni, če bi takega lahko kupovali v naših pekarnah...

Za zaključek naj še omenim vzorni prikaz jurišne skupine pri napadu na utrjene položaje. Več tisoč rezervnih oficirjev in podoficirjev je opazovalo to vajo in dajalo kritične pripombe. Nazadje so obiskovalci videli tudi metalec plamenov (oh, če bi jih imeli v partizanih) ter miniranje, oziroma protitankovsko minsko polje.

MP

Na zboru v Celju

ZAVEZNIKI V BUNKERJIH SIEGFRIDOVE LINIJE

Ko havbice in bombniki niso mogli več pomagati, se je enega izmed najdrznejših podvigov v drugi svetovni vojni lotilo vsega sedem ameriških vojakov. O tem govori sestavek, ki smo ga povzeli po časopisu »Thrue«.

Zavezniški strategi so že od vsega začetka vedeli, da bo Siegfridova linija zanje zelo trd orech. Niso se motili. Ko so marca 1945 Američani prodrli do teh utrdb, so ugotovili, da jih bo nemška obrambna črta stala veliko časa in žrtev. Nemške utrdbe so bile razvrščene deset do štirideset kilometrov globoko. Tudi Hitler je bil prepričan v nepremagljivost Siegfridove linije. •

Ameriški in britanski vojaški štabi so sklenili, da bodo frontalno napadli trideset kilometrov južno od Aachna, kjer je bila obrambna črta najožja. Nešteto težkih topov in letal je brez prestanka dvaindvajset ur bombardiralo ta odsek fronte. Ko je bilo konec bombardiranja, so bili prepričani, da se je vse spremenilo v prah in pepel.

Zavezniki so krenili v napad 19. marca 1945 ob petih zjutraj. Proti razbitim bunkerjem je šel val za valom Američanov, Kanadčanov in Angležev. Ko pa so se približali bunkerjem, so uvideli svojo veliko zmoto. Tedaj so jih začeli obstreljevati nemški mitraljezi in topovi. Skoraj polovica vojakov je obležalo. Strahotno bombardiranje ni naredilo večje škode dobro maskiranim in utrjenim bunkerjem.

Ob devetih so ukazali umik. Po izkrcanju v Normandiji zavezniki niso dotlej še nikoli pretrpeli toliko izgub.

Naslednjega dne so ob petih zjutraj napadli še s tanki: 532 tankov in 4500 mož se je počasi bližalo nemškim položajem. Najprej je bilo vse tiho, kot da ni nikjer nikogar. Nato pa so se oglasili 105-milimetrski topovi. Tanki, ki so se znašli pred izvrstno razpostavljenimi nemškimi topovi, so se razletavali in goreli, ko da bi bili iz papirja. Ameriški vojaki, ki so prodirali za tanki, so začeli tekati sem ter tja, toda kljub temu so jih kosili nemški mitraljezi. Ko pa so začele padati še zažigalne bombe, so se obrnili in bežali proti svojim položajem.

EDINI IZHOD — ZVIJAČA

To noč so v zavezniškem glavnem poveljstvu še dolgo gorele luči. S frontalnim napadom ni bilo uspeha. Nemških položajev tudi ni bilo moč obiti. Samo zvijača bi še lahko pomagala. Toda kakšna?

Rešitev je odkril francoski polkovnik iz obveščevalne službe Rauchel, ki je Siegfridovo črto precej dobro poznal in je vedel, da bi z osvojitvijo ustreznega odseka lahko uničili tudi sosednje sektorje. Menil je, da bi se skupina drznih vojakov, ki bi znala nemško, utegnila prebiti do teh bunkerjev, če bi jih pred tem s padali ali z letalom spustili izza sovražnikovih položajev.

Načrt so sprejeli še isto noč in so nemudoma začeli iskati ustrezajoče ljudi. Ko so jih našli, so jih seznanili z njihovo nalogo in jih opozorili: »Oblečeni boste v nemške uniforme, kar pomeni, da vas bodo Nemci takoj ustrelili, če jim boste prišli v roke.«

Dve noči kasneje se je zavezniško letalo spustilo na neko njivo v nemškem zaledju. Noč so prebili v kopicah sena, ob zori pa so krenili proti zahodu. Po polurni hoji so prišli do mercedesa, na katerem je bil znak 5. oklopne armade. V avtomobilu je bil le šofer. Vodja zavezniške skupine Kruger mu je ukazal, naj jih prepelje do najbližje nemške opazovalnice.

»POLKOVNIK SCHILDMANN«

Tako so se štirje »esesovski« naredniki, dva majorja in en polkovnik, ki jih je vozil pravi nemški kaplar, pripeljali do prve straže. »Polkovnik Schildmann« je ukazal stražarju: »Obvestite oficirja za varnost, naj se mi takoj javi!« Ko je predenj stopil neki nemški kapetan, mu je »polkovnik« velel, naj mu da spremljevalca, da bi jih popeljal do bunkerjev, ki naj bi jih napadli Američani.

Ko so z nemškim spremljevalcem prispeli do bunkerja, v katerem je bil poveljniški center za ta odsek fronte, je Kruger zaropotal na vrata bunkerja: »Odprite! Tu je polkovnik Schildmann iz tretje SS enote!« V bunkerju je bilo dvajset vojakov, ki so sprva sedeli okrog mize, na povelje »mirno!« pa so takoj skočili na noge.

Hip kasneje so jih pokosile brzostrelke »esesovskih« oficirjev. »Sedaj pa na delo,« je rekel Kruger. »Izgubiti ne smemo nobene sekunde, zakaj v naših rokah je življenje tisočev ameriških vojakov.«

TRI INŠPEKCIJE

Kruger je uvidel, da je storil hudo napako. Prehitro je začel z ubijanjem. Razen tega pa so bili na sosednjih sektorjih nedvomno že obveščeni o esesovski inšpekciji in bi postalo sumljivo, če jih ne bi bilo še tja. Zato je sklenil, da bodo s pregledom nadaljevali.

Telefon je zvonil vsakih petnajst minut. S tem so v štabu divizije preverjali, če je povsod vse v redu. Kruger je vselej odgovarjal, da na njegovem sektorju ni nobenih sprememb.

Opoldne je Kruger odšel na inšpekcijo severnega bunkerja. Ugotovil je, da je hrana slaba, da je orožje umazano, da je stranišče neuporabno in da mize nikoli ne oribajo. »Saj smo vendar vojska,

(Nadaljevanje na 5. strani)

MED GVATEMALSKIMI UPORNIKI

Mehiški časopis »Siempre« je pred kratkim objavil zanimiv razgovor s komandantom gvatemalske revolucionarne vojske, ki ga v nekoliko skrajšani obliki posredujemo tudi našim bralcem.

Imenuje se Marco Antonio Jong Sossa. Je najbolj preganjani človek v vsej Gvatemali. Nekaterim ljudem, ki žive v ilegali in ki samo ponoči prihajajo na ulice gvatemalske prestolnice, sem omenil, da bi se rad z njim razgovarjal in ga fotografiral. Odgovorili so mi, da je to zelo nevarno, vendar bodo le poskušali vzpostaviti zvezo. Nekega jutra je v moji hotelski sobi zazvonil telefon.

»Tu je fotograf,« se je nekdo oglasil. »Čez kako uro vam bom prinesel slike.«

Dogovorila sva se, da se bova sestala pred cerkvijo. Peljala sva se z avtomobilom. Čez nekaj ur sva bila na cilju. Jonga Sossa sva našla v spremstvu nekoga, ki je imel videz kmeta.

»Ne vem, kako naj vas ogovarjam. Slišal sem, da vam pravijo poročnik, major, a tudi komandant.«

Mladi kmet, odhajajoč iz sobe, mi je pojasnil:

»Mi mu pravimo kar komandant.«

»Prav, komandant. Koliko časa se že borite proti vladi?«

»Trinajstega novembra so potekla tri leta. Tega dne leta 1960 so se uprli oficirji, pripadniki tajne organizacije. Tudi jaz sem sodeloval, ker mi je bila dolžnost, da se pridružim gibanju, ki je imelo za cilj vzpostavljanje demokracije v Gvatemali.«

»Ali jih je dosti sodelovalo?«

»V zaroti je sodelovalo kakih 130 oficirjev, aktivna vloga pa je pripadala le petindvajsetim. To pa je bil tudi glavni vzrok našega poraza.«

»Ali je šlo le za vojaški upor?«

»V nekem smislu da. Večina zarotnikov — to velja tudi zame — ni imela pred seboj idej, ki nas sedaj prevzemajo.«

»Kako pa so se razvile vaše ideje?«

»To se je dogajalo postopoma. Mi, ki smo bili v pregnanstvu, smo najprej sklenili, da bomo nadaljevali boj; v Hondurasu smo sestavili vodstvo, v katerem sva bila midva z Alexandrom de Leonom. De Leona so še med organiziranjem ubili. Naše gibanje smo imenovali ‚Gibanje 13. novembra — Alexandra de Leona'.«

»Kaj pa se je zgodilo z drugimi oficirji?«

»Prenehali so se bojevati. S tem smo sicer izgubili nekaj članov — ustanoviteljev ‚13. novembra', zato pa nam je toliko bolj jasno, kaj Gvatemala potrebuje in da se moramo boriti, če želimo to tudi ostvariti. Namesto oficirjev, ki so zbežali, smo si pridobili številne civiliste, predvsem kmete, ki neprestano dopolnjujejo vrste naših gverilcev in ilegalcev po mestih.«

»Ali je izza vašega gverilskega boja kaka politična stranka?«

»Ko smo iz jedra ‚Gibanja 13. novembra' začeli ocenjevati položaj in potrebe boja, smo poiskali sodelovanje demokratičnih strank in smo skupno z gibanjem ‚20. oktober' in ‚12. april' ustanovili FAR (Združeno revolucionarno vojsko). Nam se lahko pridružijo vsi, ki ne sodelujejo s Castillom Armasom in ki si niso umazali rok s krvjo ljudstva in s podkupovanjem. FAR deluje v tesni zvezi z Združenimi odporniškimi silami', politično organizacijo, katere cilj je odpor in propaganda proti diktaturi.«

»Sedaj pa vam bom zastavil najbolše vprašanje, ki je v teh časih že kar obvezno: ste komunist?«

»Nisem in tudi nisem nikoli bil. Moram pa reči, da nisem

(Nadaljevanje s 4. strani)

Nadzvočne hitrosti tudi v potniškem prometu

Združene države Amerike, Velika Britanija in Francija nameravajo vložiti fantastično vsoto – milijardo in pol dolarjev – za izdelavo dveh tipov nadzvočnih potniških letal. To pa še niso vsi stroški: namestnik direktorja ameriške Lockheed Aircraft Corporation je pred kratkim izjavil, da bodo za uresničitev tega načrta morali Američani v prihodnjih sedemnajstih letih pripraviti vsaj osem do deset milijard dolarjev.

Vsako francosko nadzvočno letalo tipa »Concorde« bo veljalo po deset do petnajst milijonov dolarjev, medtem ko bodo ameriška nadzvočna letala dvakrat dražja. Prva nadzvočna potniška letala pa se bodo dvignila v zrak šele čez kakih osem let; ne gre namreč le za izdelavo povsem novih letal, temveč je treba predelati tudi letališča, da bi na njih mogla pristajati do 218 ton težka letala.

Nadzvočna potniška letala bi bila dva- do trikrat hitrejša od sedanjih letal: letela bodo s hitrostjo 2700 do 3600 kilometrov na uro. To pomeni, da bodo progo med Londonom in Sydneyem preletela v dobrih devetih urah, medtem ko sedaj za isto razdaljo potrebujejo več kot šestindvajset ur.

Francozi in Britanci bodo s skupnimi močmi izdelali letalo »Concorde« (kar po naše pomeni sloga), Američani pa se še niso dokončno odločili, za katero letalsko družbo naj se odločijo. »Boeing« ponuja tip letala za 227 potnikov, ki bi sicer lahko letelo s hitrostjo do 3200 kilometrov na uro, vendar bi za pristanek potrebovalo le 1250 metrov dolgo stezo. Letalo, ki ga predlaga »Lockheed«, bi bilo še hitrejše: letelo bi s hitrostjo 3600 kilometrov na uro — na višinah med 21.000 in 24.000 metri — v njem pa bi bilo prostora za 218 potnikov. Nekoliko manjše bi bilo letalo družbe »North American Aviation«« — sprejelo bi lahko le 187 potnikov. Zunanje mere vseh treh letal bi bile približno iste: dolžina nekaj čez šestdeset metrov, višina pa štirinajst metrov.

O velikem zanimanju letalskih družb v raznih državah za nadzvočna potniška letala nam priča naslednji podatek: doslej so za britansko-francosko nadzvočno letalo »Concorde« dobili 37 naročil, za ameriško nadzvočno potniško letalo pa že 70 naročil.

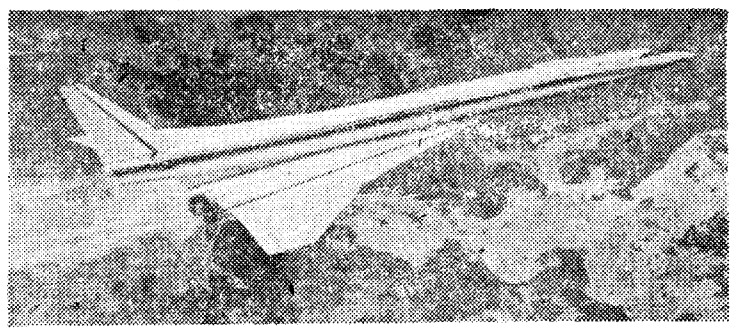

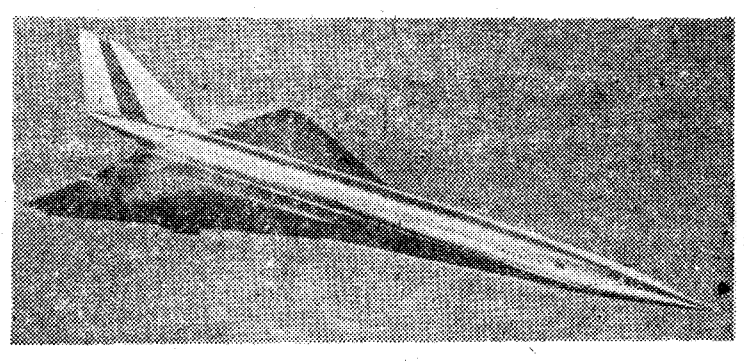

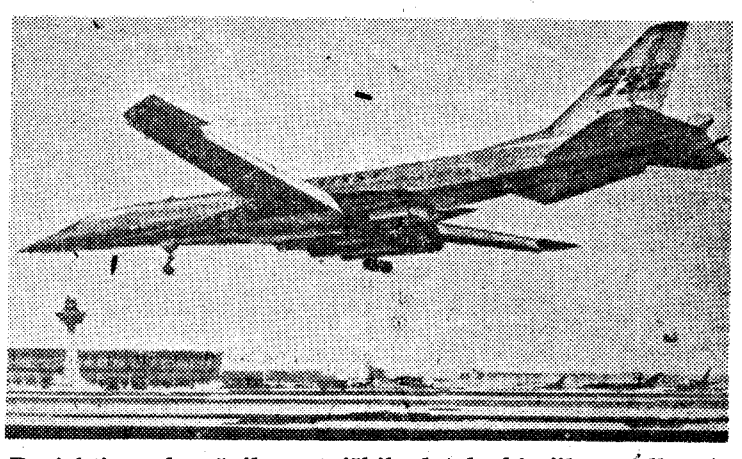

Projekti nadzvočnih potniških letal, ki jih predlagajo ameriške letalske družbe »Boeing«, »Lockheed« in »North American Aviation«

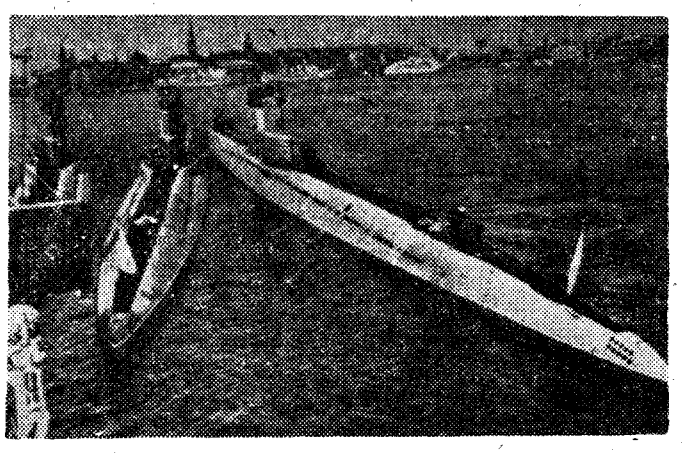

NAJVEČ PODMORNIC NA SVETU ima vsekakor Sovjetska zveza. V njeni vojni mornarici je več sto podmornic — od najmanjših do atomskih. Na sliki vidimo sovjetske podmornice med prijateljskim obiskom v stockholmski luki.

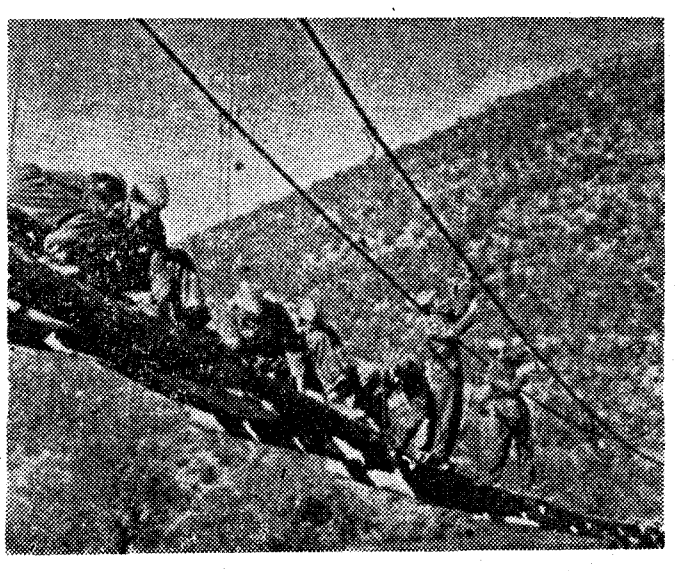

MOST ČEZ REKO DRIM v bližini Prizrena so naši vojaki postavili v svojem prostem času. Doslej na tem kraju ni bilo nobenega mostu in so kmetje včasih morali do vratu broditi, če so hoteli priti onstran reke. Ko so vojaki to videli, so se zmenili in čez Drim potegnili most

ANEKDOTA

Bilo je leta 1945 v Gradacu v Beli krajini, ko smo spoznali partizana Roglja. Bil je visok in močan fant — Ljubljančan. Zato mu je rekel moj stari oče: »Fant, če bi bili vsi partizani tako postavni, kot si ti, bi Nemce brez orožja zdrobili.

»Očka, včasih bi bilo bolje, da bi bil manjši,« je dejal Rogelj, »zakaj moji tovariši lažje najdejo zavetje. V boju se počutim kakor noj med majhnimi ptiči, če skrijem glavo, mi pa noge ven gledajo.«

Draga Bratuša

VOJAKE »SPECIAL FORCES« (»posebne enote«) ameriške vojske urijo za diverzantske akcije in za boj s partizani. Te enote uporabljajo tudi v Južnem Vietnamu proti gibanju Vietkong. Na sliki vidimo napad pripadnika »posebnih enot« na »sovražnikovega« stražarja.

V BESEDI IN PODOBI

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

5.

15. september 1940 (Bitka za London)

DAN, KO JE BILA REŠENA ANGLIJA

Čeprav je zmaga nad Francijo velikanska, vendar v nekaj nemških štabih zapiha uporniški veter. Prvič se poklicnim vojščakom upre diletantizem njihovega poveljnika. 24. maja je Hitler zaustavil naskok oklopnikov na predel, v katerem so bili stisnjeni dve francoski armadi in britanski korpus. Nihče si ni mislil, da bo morje prišlo zemlji na pomoč, tako da zdaj generali godrnjajo, češ da jim je Hitler »amputiral« zmago. Zajeli bi bili vso angleško vojsko, ko ne bi Hitler zaustavil poleta Panzerjev.

Toda Hitler se za to ne zmeni. Kaj pa bi imel od tega, če bi imel 300.000 ujetnikov več? Vojna na Zahodu, tudi vojna z Anglijo je končana.

Da se prepriča o tem, mu zadostuje pet minut sklepanja. Kaj so Angleži? Realisti. V načrtu so imeli, da bi potolkli Nemčijo, ko bi zagnali nanjo Rusijo in Francijo. Rusi so se temu previdno izognili. Francozi pa so bili premagani s tako lahkoto, kakršno je predvidel on sam, Hitler... Angleži so izgubili skoraj vse, kar so tvegali na kontinentu. Skoraj bi bili tudi ob vojake. S čim naj bi nadaljevali vojno? Njihova kopenska vojska je uničena, mornarica je nemočna, letalstvo je pomanjkljivo, Nemci pa imajo v rokah vso obalo od Severnega tečaja do Bidassoaja, v rokah imajo baze za letalski in podmorniški napad na Britansko otočje, baze, o kakršnih bi lahko samo še sanjali. Predvsem pa: le zakaj naj bi Angleži nadaljevali vojno? Tretji Reich ne namerava uničiti Britanskega imperija. Hoče biti le gospodar v kontinentalni Evropi, to pa je jasno od tistega trenutka, ko se je zadnji angleški rušilec oddaljil od francoske obale s premaganimi vojaki na krovu. Angleži so torej realisti: nikdar se še niso uprli izvršenemu dejstvu.

»Anglija bo dobila mir, kadar ga bo hotela,« pravi Hitler Jodlu. »Samo prosi naj zanj. Pripravljen sem...«

Izmed treh vej Wehrmachta si samo mornarica še ni nadela venca slave. 21. maja, dan po tistem, ko so oklopniki dosegli Rokavski preliv, je njen poveljnik, veliki admiral Raeder, govoril Hitlerju o morebitnem izkrcanju v Anglijo. Toda ni pritegnil Hitlerjevega zanimanja. Predlog ponovi 20. junija, dva dni pred premirjem v Compiègnu, toda z istim uspehom.

»Führer,« zaupa poveljniku svojega štaba, admiralu Schniewindu, »me je pooblastil, naj nadaljujemo študije. Toda vtis imam, da ne računa na invazijo in da se mu sploh ne zdi mogoča.«

Führer računa predvsem na veliko igro v Reichstagu (parlamentu). On, zmagovalec, triumfator, bo ponudil mir, kajti kaže, da se druga stran obotavlja s tem. Dan je čudovit, fantastičen sejem zmage, vihranje zastav in vzklikanje množice... Dvanajst novih maršalov — Keitel, Brauchitsch, Rundstedt, Bock, Leen, Reichenau itd. — obkroža hitlerjevskega Cezarja. Bil je 19. julij, kakršnega Nemčija še ni doživela in kakršnega verjetno tudi ne bo doživela. Evropa je zadovoljna, dedni sovražnik je na kolenih, vagon, v katerem je bila podpisana vdaja leta 1918, je zdaj v Berlinu, Adolf Hitler pa stopi z zmagovitega podstavka in se z resnim glasom loti plemenite naloge. »Vest mi ukazuje, da še enkrat pozovem Anglijo, naj se spametuje. Mislim, da sem jaz to že storil, saj nisem premaganec, ki prosi, marveč zmagovalec, ki mu ni treba ničesar prositi. Ne vidim prav nobenega razloga za nadaljevanje tega boja. Žal mi je žrtev, ki jih je povzročil in rad bi jih preprečil. Herr Churchill bo morda našel v tem pozivu dokaz mojega dvoma v končni izid. Toda, moja vest je čista...«

Toda od 19. julija je Hitler manj prepričan o britanskem realizmu. Čaka že šest tednov. Diplomatske preiskave, ki jih je ukazal, ne odkrijejo nobene vrzeli v britanski odločnosti. Podatki, ki prihajajo z obleganega otoka, govore o vročičnem oboroževanju. Listov na koledarju za leto 1940 je čedalje manj. Hitler je naposled prisiljen misliti na akcijo proti trmastim otočanom. 13. julija ukaže, naj dvajset od petindvajsetih divizij, ki naj bi se demobilizirale, obdrži svoje kadre. 16. julija, tri dni pred govorom v Reichstagu, podpiše navodilo št. 16 o načinu vojne: »Anglija kljub obupnemu stanju ne pokaže nobenega znaka razumevanja. Zato sem se odločil, da pripravim proti njej kopensko operacijo in da jo tudi izvedem, če bo treba...« Invazija je sicer še pogojena, toda začele so se priprave.

(Dalje prihodnjič)

Zavezniki v bunkerjih Siegfridove linije

(Nadalj. na 7. strani)

ne pa prostovoljno društvo!« je začel vpiti. »Počakal bom vse dotlej, dokler ne boste napravili reda,« je nazadnje dodal.

»Razumem, razumem, herr oberst!« je hitel ponavljati zmedeni poročnik.

Po dveh urah dela je bilo spet vse v redu. Kruger je medtem pogledoval na uro in z veliko nestrpnostjo pričakoval noči. Sodil je, da bo dotlej moral opraviti še tri inšpekcije. Mračilo se je že, ko se je vrnil v svoj »štab« — v bunker, kjer so bili pobili Nemce. Po večerji je ukazal svojim vojakom, naj se pripravijo. Le enega izmed njih je pustil v bunkerju, da bi odgovarjal na telefonske pozive.

NALOGA JE OPRAVLJENA

Spet so obiskali severni bunker. Njihov prihod je presenetil nemškega poročnika. Kruger mu je ukazal, naj svoje vojake postavi v vrsto, nato pa sta se oglasili brzostrelki »esesovskih majorjev«. V naslednjih šestdesetih minutah so tako likvidirali še tri nemške bunkerje. V vsakem izmed njih je Kruger pustil po enega svojega vojaka, da bi odgovarjal na telefonske pozive.

Tako je v Siegfridovi črti nastala velika »luknja«, ki pa jo je bilo treba še izkoristiti. Kruger se je vrnil v svoj »štab«, od koder je začel spuščati signalne rakete. Hkrati pa so njegovi vojaki streljali proti ameriškim položajem, da ne bi Nemci kaj zasumili.

Le nekaj minut kasneje so se oglasili ameriški topovi, bombniki pa so v nizkem poletu odmetavali svoj tovor. Kmalu nato se je začelo kakih dvesto ameriških vojakov iz 1. divizije plaziti proti bunkerjem, v katerih je bil Kruger s svojo skupino.

Krugerjevi vojaki so medtem na vso moč streljali nad glavami približujočih se Američanov, da bi tako prevarili Nemce na sosednjih sektorjih. Nato je Kruger stopil pred bunker. To bi utegnilo postati zanj usodno, zakaj bil je v nemški uniformi in bi ga v tolikšni zmedi mogel kdo celo ubiti.

Med prvimi je do bunkerjev prispel major Earl Peterson, ki ga je Kruger takoj odpeljal v notranjost bunkerja in mu razkazal razporeditev drugih bunkerjev in način kamuflaže topov in mitraljezov.

Major Peterson je nato razposlal svoje ljudi v desno in levo, da bi očistili še sosednje bunkerje. Nalogo so dobro opravili. Kmalu so bunkerji drug za drugim prenehali z odporom, kajti Američani so njihove posadke uničevali z ognjem in razstrelivom. Enaka usoda je doletela tudi bunkerje s topovi, saj ni nihče pričakoval napada v hrbet.

Največje občinske volitve v Evropi

Prebivalci britanskega glavnega mesta so prvič volili novo ustanovljeni mestni svet Velikega Londona. Tega so ustanovili namesto obeh grofijskih svetov Londona in Middlesexa, ki sta bila v bistvu odgovorna za londonsko mestno področje.

Avtoriteta novega mestnega sveta se razteza na področje, na katerem prebiva osem milijonov ljudi. Vendar je metropola na Temzi prevelika, da bi jo lahko upravljali centralistično. Njeno upravljanje je porazdeljeno federativno.

Novo upravno področje Velikega Londona so razdelili na 32 mestnih okrajev, ki jih upravljajo voljene okrajne skupščine. Pristojne so za šole, gradnjo stanovanj, zdravstvo in druga socialna področja. Centralni mestni svet mora skrbeti za celotno urbanistično planiranje; s tem je tesno povezana kontrola prometa in koordinacija dela posameznih okrajnih uprav. Odgovoren je tudi za gasilisko službo in druge ustanove, ki jih je treba organizirati enotno za celotno mestno področje.

Novo upravo Velikega Londona so določili v preteklem letu z zakonom, ki ga je izdal Spodnji dom. Predlagala ga je konservativna vlada in je zato naletel na zagrizen odpor opozicijske laburistične stranke. Konservativcem ni dosti pomagalo, da so se sklicevali na dozdevne prednosti enotne uprave. Laburistična stranka je upravičeno menila, da to ni pravi razlog za reformo, saj bi ta konservativcem prinesla tudi velike strankarske in politične prednosti. Upravna reforma naj bi konservativcem prvič po tridesetih letih prinesla priložnost, da prekinejo s premočjo laburistov v Londonu.

Na področju londonske grofije, ki obsega mestni center in pristaniške četrti East Endá, prevladujejo laburisti. Mestni svet Velikega Londona pa obvladuje tudi mnoga predmestja in zunanje okraje, kjer bivajo srednje situirani meščani. Tam žive pretežno pristaši konservativcev.

Na kratko:

Ustanovitev mestnega sveta Velikega Londona, ki so ga izglasovali konservativci, naj bi povzročila, da bi malomeščanska predmestja preglasovala proletarske četrti Londona!

Volilni boj za zmago v Velikem Londonu se je prekinil z uvodno prakso pri volitvah v Spodnjem domu, ki bodo verjetno oktobra. (Prvotno omenjeni volilni termin v maju tega leta so konservativci preložili, ker so v začetku aprila na lokalnih volitvah doživeli poraz v osmih grofijah v Angliji in Walesu.) Pri tem se je pokazalo nekaj nepričakovanega: obe veliki stranki sta v boju zamenjali vlogi. Na nacionalnem področju so očitali laburisti konservativcem zamudo njihove skoraj tridesetletne vladavine. Nasprotno pa so v londonskem volilnem boju konservativci obdolžili laburistično stranko »tridesetletnega slabega gospodarstva«.

Kdor je že trideset let v opoziciji, vedno laže podleže skušnjavi, da bi razvijal svoj program ne oziraje se na težke pogoje. Konservativci so zato obljubili prebivalcem britanskega glavnega mesta, da bodo zgradili 50.000 stanovanj na leto. Obvezali so se celo, da bodo to količino kmalu zvišali na 60.000.

Te številke bi se ujemale z nacionalnim gradbenim načrtom vlade, ki predvideva 400.000 stanovanj letno. Konservativci pa niso mogli izdati, kje bodo lahko v Londonu dobili gradbene parcele za 50.000 stanovanj letno. V prenapolnjenem glavnem mestu navadno gradbene parcele takoj odkupijo privatniki. Ti lahko z gradnjo stolpnic z uradi in razkošnimi apartmaji pridejo do večjih dobičkov kot z navadnimi stanovanji. Volilni manifest

Periskop na 46. vzporedniku

konservativcev je torej sporočal, da lahko rešijo stanovanjsko stisko v britanski prestolnici le tako, da nadalje izgrajujejo »satelitska mesta«, ki leže izven mestnega področja. V tem manifestu pa ni pisalo, da uprava, ki so jo ustanovili, nima na razvoj teh »satelitskih mest« nobenega vpliva!

Laburistična stranka je v svoji volilni propagandi opozarjala na svoje dotedanje uspehe v upravljanju Londona, ki so bili posebno očitni na področju šolstva. V tridesetletni upravni dobi londonskih socialnih demokratov so dosegle mestne šole mednaroden uspeh.

Volitve Londončanov 9. aprila je ves svet imel za barometer razpoloženja vseh britanskih volivcev. V velikem Londonu živi šestina vseh volilnih upravičencev Britanije.

In ta šestina vseh volilnih upravičencev Britanije se je 9. aprila odločila takole: Od sto sedežev v novoustanovljenem mestnem svetu so jih laburisti dobili 64, konservativci pa le 34!

Niti trik s spojenimi volilnimi okrožji niti brezobzirna demagogija nista mogla konservativcev rešiti pred hudim porazom.

Situacije britanskih konservativcev pa ne ogrožajo samo volivci, ki prehajajo k laburistom ali k liberalcem. »Times« je objavil anonimen članek (kot njegovega avtorja so medtem razkrinkali bivšega ministra za zdravstvo, konservativca Enocha Powella), v katerem razkriva, da so v sami stranki izbruhnili hudi boji med posameznimi smermi. Powell, ki pripada ekstremnemu desnemu krilu stranke, je v svojem članku zahteval »korenito revizijo« politike, filozofije in slovarja konservativne stranke. Četudi ugotovimo, da je Powellova kritika absolutno sovražna napredku, je vendar vredno citirati nekaj odlomkov iz tega članka. Tako pravi na primer: »Commonwealth je v resnici postal gigantska farsa!« Posebni odnosi, ki vežejo Veliko Britanijo na članice Commonwealtha, naj bi bili »fikcija«, ki obremenjuje britanske zakone in uredbe s »škodljivimi absurdi«. Tako pravi Powell za britansko trgovinsko politiko, da jo je v zadnjih dveh desetletjih fikcija prednostne carine za članice Commonwealtha krepko oškodovala. Kakršnakoli je že trgovinska politika, »ni vzroka, da bi slonela na mejah imperija izpred 30 let«. Mit o Commonwealthu lahko ugledu Velike Britanije samo škoduje. »Svet nas ne občuduje, če častimo duha britanskega imperija, ki sedi okronan na lastnem grobu«.

Avtor članka v »Timesu« posebno ostro obsoja britansko obrambno politiko. Velika Britanija je preko morja prevzela obveznosti, »ki združujejo v sebi maksimalno priložnost za zapletljaje, neprijetnosti, stroške in za blamažo z minimalnim vplivom na potek dogodkov«.

Da britanske čete leta 1964 stoje na Borneu — to lahko razlagamo le s stanjem »nacionalne halucinacije«. Samo iz navade in pa, ker je nekoč obstajal britanski imperij na Daljnem vzhodu, je Velika Britanija prevzela obveznost, da bo branila Malezijo — »nekaj, česar si sploh ne moremo privoščiti, če bi Malezija res bila kdaj ogrožena«. Uničujoča je tudi Powellova sodba o notranji politiki konservativcev:

»Po dvanajstih letih, treh milijonih novih hiš, zakonu o najemnikih in celi seriji zakonov pri gradnji, tiče konservativci še vedno v lepljivi brozgi propadlih hiš.«

Powell, ki v sami stranki zastopa določene interese in je tudi samo zato lahko tako podrobno pisal v »Timesu«, je vdrl kot volk v čredo svetih krav konservativcev. Krvava kopel, ki jo je pripravil, verjetno ni preveč okrepila možnosti pri volitvah za britanske konservativce.

H. P. R.

Poizvedbe

Po italijanski kapitulaciji je na Primorsko pribežalo mnogo naših fantov iz italijanskih taborišč. Med njimi je bil tudi Stanko Kuralt, ki je bil pred tem interniran v taborišču Gonars. Doma je bil s Senice pri Medvodah, po poklicu dijak. Oče je bil železničar.

Te podatke navajam, ker starši najbrž nič ne vedo o njegovi usodi. Stanko Kuralt je po kapitulaciji na Kobariškem vstopil v NOV. Zadnje dni oktobra in prve dni novembra 1943 so Nemci napadli »Kobariško republiko«. Partizanske enote so se morale umakniti v hribe. V boju na Matajurju je padlo okoli 30 partizanov, Stanko Kuralt pa je bil ranjen. Z velikimi napori se je privlekel v vas Sužid pri Kobaridu, Ivan Hrast iz Sužida 35 pri Kobaridu mu je pomagal. Ranjeni Kuralt ga je prosil, naj obvesti starše, če bo podlegel ranam.

Toda fant je bil zdrav in je okreval. V znak hvaležnosti je svojemu rešitelju poklonil sliko. Na njeni hrbtni strani je zdaj komaj še razločiti njegov zbledeli podpis.

Potem ko je okreval, se je Stanko Kuralt vrnil v enoto in se bojeval do konca vojne po Beneški Sloveniji. Februarja 1945 je imel čin podporočnika. Tik pred osvoboditvijo pa se mu je zgodila nesreča. Pri Krminu je padel iz tovornega avtomobila tako nesrečno, da se mu je sprožila brzostrelka.

Svojci naj se za podrobnejše podatke obrnejo na Ivana Hrasta iz Sužida 35, slika pa je na uredništvu »TV 15« in jo lahko dobijo.

Jože Gruntar

* * *

Tudi na našem pokopališču sta dva grobova za ranami umrlih partizanov, ki sta umrla v partizanski bolnišnici na Črešnjevcu. Že leta 1945 smo preko RK iskali svojce, pa se ni nihče oglasil. Oba grobova sta oskrbovana in želimo, da bi svojci, če sta jih imela, prišli pogledat, kje sta.

To sta:

Jakob Strašek, borec, umrl 28. II. 1944, doma iz Ziljski ali Zibelka hriba pri Petrovčah (pisano nečitljivo);

Franc Strugar, borec, rojen 9. X. 1906 v Zagorju ob Savi, umrl 12. XII. 1944.

Stanko Plut,
Cerovec 17 pri Semiču

Kulturni obzornik

Odkritje spominske plošče trem partizanskim glasbenikom

V torek, 21. aprila je bila pred poslopjem Akademije za glasbo v Ljubljani lepa spominska svečanost, odkritje spominske plošče trem mladim glasbenikom, partizanskim skladateljem, ki so padli v NOB: Svetu Marolt-Špik, Rudi Pešl in Franc Šturm.

Rektor Akademije za glasbo v Ljubljani, prof. Karlo Rupel je v svojem govoru ob odkritju poudaril, kako pomembno je delo padlih skladateljev, predvsem za mladino.

● **Med njimi je bil najizrazitejši Franci Šturm, sin univerzitetnega profesorja — komunista.** Dnevi vstaje so tudi njega pripeljali v NOV. Doba njegove umetniške ustvarjalnosti je bila prekratka, da bi mogel popolnoma izoblikovati svojo umetniško fiziognomijo. Padel je že med nemško ofenzivo, 12. novembra 1943. leta. V njegovem zadnjem skladateljskem obdobju, v času NOB, so nastale le nekatere njegove pesmi, njegove predvojne skladbe pa nam kažejo originalno osebnost z vsemi pogoji za pomemben razvoj njegove ustvarjalnosti. Glasbeni študij je zaključil pri prof. Slavku Ostercu in ga nadaljeval v Pragi in Parizu. Uveljavil se je tudi kot glasbeni kritik in mentor takratne najmlajše skladateljske generacije.

● **Skladatelj Sveto Marolt-Špik se je izobraževal na ljubljanski glasbeni akademiji pri prof. A Trostu.** Tudi on je kmalu stopil v vrste NOV in postal borec 14. divizije. Udeležil se je bojev na Dolenjskem in pozneje na Štajerskem. Tam sta v boju padla njegova najboljša prijatelja in tovariša, Kajuh in Belač. Špika so ujeli Nemci, ko je bil ranjen in ga 7. marca 1944 ustrelili kot talca. Njegovo ime je neminljivo zapisano v slovenski glasbeni ustvarjalnosti s himno 14. divizije in še nekaterimi pesmimi.

● **Po prestanem nemškem ujetništvu in italijanski internaciji je odšel med partizane tudi skladatelj Rudi Pešl.** Svojo glasbeno dejavnost je razvil predvsem kot vodja kulturno-prosvetnega centra za Slovensko Primorje in Trst. Vodil je tudi godbo 31. divizije in IX. korpusa. Bil je predavatelj na mnogih pevovodskih tečajih, urednik glasbenih publikacij in organizator mladinskih zborov. Proti koncu aprila 1945. ko je bil na pohodu z godbo IX. korpusa, so ga iz zasede ubili umikajoči se četniki.

Liki borcev — skladateljev bodo neminljivo zapisani v zgodovini slovenske glasbene ustvarjalnosti.

V. F.

Zadonela je mogočna pesem

Visoko aktivna bilanca nastopov Partizanskega invalidskega pevskega zbora, ob 20-letnici proslav njegove ustanovitve, je dosegla svoj višek s slavnostnim koncertom v Ljubljani 14. aprila. Že s koncertoma na Jesenicah in v Novem mestu ter s koncertom za mladino v Ljubljani je zbor dosegel res pomembne uspehe v svojem poslanstvu posredovanja pristne partizanske pesmi mladini in ostalim občanom širom po Sloveniji in tudi izven njenih meja.

V nabito polni dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani so naši pevci doživeli res prisrčen in navdušen sprejem. Že njihov prihod na oder so udeleženci koncerta pozdravili s spontanim burnim aplavzom, ki se je stopnjeval od točke do točke. Zbor je izvajal znane partizanske pesmi, ki jih je pel že v času NOB, pa tudi nove, uglasbene v zadnjem času. K uspehu so prispevali tudi solisti in recitatorji.

Ni naša naloga ocenjevati umetniško plat koncerta, naglasili bi hoteli le, da je koncert, pod glasbenim vodstvom RADOVANA GOBCA izredno in vsestransko uspel. V odmoru je prišel na oder Vladimir Kadunec, ki je zboru izročil red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, s katerim ga je odlikoval predsednik Tito. **Zboru so tudi sporočili, da je Svet zveze kulturnih prosvetnih organizacij Slovenije podelil 24 pevcem srebrna in 20 pevcem bronasta odličja.** Nato so predstavniki raznih društev delno takrat, delno pa na koncu koncerta zbor naravnost zasuli z venci in šopki cvetja.

Po končanem sporedu ni hotelo biti aplavza ne konca ne kraja. Navdušeni obiskovalci koncerta so ostali kar na svojih sedežih in zbor je moral dodati še tri pesmi.

V prihodnjih dneh in v maju bo priredil Partizanski invalidski pevski zbor koncerte še v Novi Gorici, Velenju in Mariboru ter še enega za mladino v Ljubljani. Odzval se bo tudi vabilu iz Berlina in odpotoval na koncertno turnejo po Vzhodni Nemčiji.

Razstava »Partizanska pesem«

Ob dvajseti obletnici Invalidskega pevskega zbora so v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani odprli razstavo o partizanski pesmi, tisti pesmi, ki je spremljala naše borce od začetka vstaje do osvoboditve, tako kot je zapisana na enem izmed razstavnih panojev: »Kdo izmed partizanov se spominja postojanke, ki je bila brez pesmi zavzeta, in kdo juriša skoz obroč, ki ga ni podžigala pesem? S pesmijo so umirali borci in s pesmijo so padali talci . . .«

Prireditelji so skušali prikazati glasbeno ustvarjalnost za časa NOB zelo nazorno in celovito, kar se jim je tudi posrečilo. Največ prostora je posvečeno Invalidskemu pevskemu zboru, kar je povsem razumljivo, saj ima ta zbor največ zaslug za oplemenitenje, ohranitev in popularizacijo partizanske pesmi. Sicer pa, kot rečeno, vidiš na razstavi celoten razvoj partizanske glasbene dejavnosti, ki jo simbolično povezuje s predvojnim delovanjem KPS Apihova Bilečanka. Pred tabo se zvrstijo bataljoni in brigade na pohodu s harmonikarjem na čelu, brigadni pevski zbori, partizanske godbe, kulturna skupina slavne 14. divizije itd. Tu so tudi portreti partizanskih skladateljev — Pahorja, Špika, Kozine, Kuharja in drugih — posnetki originalov nekaterih njihovih skladb, tu vidiš, kakšne pesmi so nastale v zaporih in taboriščih. Na razstavi se lahko seznaniš z zgodovino pevovodskih tečajev, lahko si ogledaš partizanske pesmarice, ki jih je razstavljenih kar 27! Ob tem ti misli nehote uhajajo v preteklost, v tisto pestro in vsebinsko tako bogato partizansko življenje, ki se zrcali najbolj jasno prav v partizanski pesmi.

● **Zato je naša dolžnost, da s takimi in podobnimi prireditvami popularizira partizansko pesem in jo ohranimo predvsem za našo mladino, kot je poudaril v otvoritvenem nagovoru direktor muzeja in podpredsednik ZZB NOV Slovenije Franc Krese-Čoban.**

F. Š.

V ZR NEMČIJI NACIZEM ŽIVI IN SE NEMOTENO RAZVIJA

Zvezni odbor Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, pa tudi predsedstvo ZZB NOV Slovenije prejemata še vedno neštete protestnih pisem in brzojavk z obsodbami protijugoslovanske gonje v ZR Nemčiji. Priobčujemo samo nekaj odlomkov iz nekaterih resolucij in protestnih pisem, ki nam jasno izpričujejo, kako gledajo na razna fašistična izzivanja v ZR Nemčiji borci, vojni invalidi ter rezervni oficirji in podoficirji širom po vsej Jugoslaviji:

● **V naših vaseh Jakovljevo, Krušćevo selo, Gornja Stubica, Banšici in Bistrički Laz so fašistični osvajalci v skupinskih streljanjih pobili 186 oseb in požgali 310 domov. (Donja Stubica)**

● **Zahodna Nemčija je postala »otok sreče« za vse zločince, ki jim bonnska vlada dopušča provokacije proti naši, socialistični Jugoslaviji, proti podpredsedniku SFRJ Aleksandru Rankoviću in sekretarju za zunanje zadeve Koči Popoviću. (Nova Gorica)**

● **Naj se že enkrat spomnijo svojih dolžnosti do odškodnine žrtvam, ki so jih naši narodi utrpeli pod nemškimi okupatorji. (Zagreb - Maksimir)**

● **Težko je najti besede, ki bi jih bilo treba nasloviti takim elementom, ko se spomnimo zverstev, ki so jih kot okupatorji povzročali po naši deželi. (Dubrovnik)**

● **Milijon sedem stotisoč naših žrtev v drugi svetovni vojni je dovolj zgovoren dokaz o grozodejstvih, ki so jih povzročili fašistični in nacistični zločinci. (Maribor - Tezno)**

● **Zahodna Nemčija dopušča delovanje fašistov in revanšistov, ki nemoteno napadajo naše državljane in naša predstavništva v Zahodni Nemčiji. (Zjum)**

● **Naše zahteve uveljavljamo upravičeno, da bi vsaj delno popravili škodo, ki nam je bila povzročena z uničenjem našega gospodarstva in domov. Nikdar pa nam nihče ne bo mogel poplačati bolečin, trpljenja in žrtev, ki smo jih dali v zadnji vojni. Kdo nam more vrniti 1,700.000 žrtvovanih življenj, kdo nam more povrniti zdravje tisočev borcev, kdo poplačati trpljenje tisočih vdov in mater. (Litija)**

● **Zahtevamo, naj ZR Nemčija v prihodnje ne podpira ostankov ustaških zločincev in drugih sovražnikov naše države, ki tam pripravljajo teroristične akcije proti suverenosti in integriteti naše dežele. Najostreje naj jih kaznujejo in izročijo našim pravosodnim organom. (Zenica)**

● **Najodločneje zahtevamo, da se po mednarodnih organizacijah borcev in ob pomoči vsega svetovnega tiska onemogoči ponavljanje najmračnejših strani zgodovine človeštva. (Tuzla)**

● **Dogodki zadnjih let v ZR Nemčiji nam vsiljujejo misel, da še danes, v času splošnega napredka človeštva in odločnega boja za trajen mir na svetu, živi in se nemoteno razvija duh nacizma. (Sarajevo - Center)**

Pravni nasveti

G. J. S. P.

Kot vojaškega vojnega invalida vas predvsem zanimajo tiste točke navodil za ocenjevanje vojne invalidnosti, kjer je govora o aktivni, zaprti, enostranski in obojestranski pljučni tuberkulozi. Potem pa vas še zanima, kako se ocenjuje možganska arterioskleroza.

Navodilo za ocenjevanje vojne invalidnosti je dokaj obširno, saj je sestavljeno iz splošnega in posebnega dela, kakor tudi iz posebnega seznama odstotkov vojne invalidnosti, kot priloge navodil za ocenjevanje vojne invalidnosti. V poglavju 15 seznama odstotkov vojne invalidnosti je govora o tuberkulozi. Toda to poglavje je razdeljeno na tri dele, in sicer: A. tuberkuloza pljuč, B. kostna tuberkuloza in tuberkuloza ostalih organov. Če bi nam vi poslali oceno vojne invalidnosti, potem bi lahko eventualno primerjali vašo oceno vojne invalidnosti s poglavjem 15 seznama odstotkov vojne invalidnosti, toda taka primerjava bi bila zelo laična, zlasti ker gre v teh primerih za medicinsko kvalifikacijo in oceno. Če se namreč ne strinjate z oceno I stopnje, potem lahko vložite zahtevek oziroma pritožbo, da vas pregleda še zdravniška komisija II. stopnje. Ta strokovni kolegij bo najbolj točno lahko tudi ocenil pravilnost ocene vojne invalidnosti. Sicer pa, če bi radi poznali te točke, potem vam lahko edinole svetujemo, da se obrnete na občinski upravni organ za vprašanja invalidov in borcev, kjer imajo zadevne predpise in si te dele seznama ocen vojne invalidnosti podrobneje ogledate. Pripominjamo pa, da je možganska arterioskleroza predvsem starostni pojav in da zato te bolezni sploh ni mogoče vzeti v poštev pri ocenjevanju vojne invalidnosti.

A. T. D.

Po podatkih, ki jih navajate v svojem pismu, ste stari 70 let in 60-odstotni vojaški vojni invalid iz prve svetovne vojne. Dokazane delovne dobe, vštevne v pokojnino, imate 16 let, 5 mesecev in 23 dni. Pri tem računate udeležbo v narodnoosvobodilni vojni 4 leta in 8 mesecev in posebej poudarjate, da ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne pred 9. septembrom 1943. Zanima vas, če izpolnjujete pogoje za upokojitev po 73. čl. zakona o pokojninskem zavarovanju, zlasti ker vam doslej ni nihče na to vprašanje točno in jasno odgovoril.

Če ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne pred 9. septembrom 1943, imate tudi 15 vštevnih let za pokojnino, stari ste pa 70 let, potem izpolnjujete vse pogoje za upokojitev po 73. členu. Treba je le, da na Komunalni zavod za socialno zavarovanje vložite zahtevek za upokojitev po 73. čl., 1. odstavku zakona o pokojninskem zavarovanju in predložite te dokumente: dokaz, da ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne pred 9. septembrom 1943 (odločbo občinske komisije o dvojnem štetju); dokaz za vštevno dobo za pokojnino (delovno knjižico, odločbe o namestitvi in podobno), rojstni list. Eventualne druge dokumente, ki bi jih zahteval Komunalni zavod za socialno zavarovanje, pa boste lahko dostavili tudi kasneje. Kar zadeva višino pokojnine, pa vam lahko povemo le to, da boste razvrščeni v VI. pokojninski razred, s pokojnino 21,300 din brez dodatkov. Opozoriti vas tudi moramo, če ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne od l. 1943, da za 16 vštetih let za pokojnino, višina pokojnine ne bo znašala 100 odst. pokojninsko osnovo VI. pokojninskega razreda. Namreč za 15 vštevnih let vam pripada 40 odst. od 100 odst. pokojninske osnove, za vsako nadaljnje vštevno leto pa še 3 odst. Ker tako izračunana pokojnina ne dosega 100 odst. pokojninske osnove, se vam bo tako izračunana pokojnina povečala za 60 odst. od izračunane pokojnine. Vendar ne boste dosegli 100 odst. pokojninske osnove in bo zato pokojnina nekoliko manjša. Pri tem smo upoštevali, da ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne od 1943. leta, seveda pred 9. septembrom 1943. Vseeno pa se nam zdi čudno, da po tolikih letih, ko obstaja ta ugodnost v zakonu o pokojninskem zavarovanju za udeležence narodnoosvobodilne vojne, še doslej ni vaš primer urejen, zlasti ker krajevne organizacije in občinska združenja dovolj dobro poznajo zadevno zakonodajo. Tudi mi smo v našem listu, še prej pa v Invalidskem vestniku neštetokrat objavili tista zakonska določila, ki govorijo o ugodnostih pri upokojitvah.

V. I. p.

Kot družinskega invalidskega upravičenca vas predvsem zanima, kdo plača pogrebne stroške za umrlega družinskega invalidnega upravičenca. Navajate namreč, da ste se obrnili na nekatere ljudi, ki poznajo invalidsko zakonodajo, toda nikjer niste dobili točnega odgovora na zgoraj postavljeno vprašanje.

Po 40. čl. zakona o vojaških vojnih invalidih, ima družina umrlega vojaškega vojnega invalida I. do IV. skupine, kakor tudi družina umrlega vojaškega vojnega invalida od V. do X. skupine, če je le-ta prejemal poleg invalidnine splošni invalidski dodatek, pravico do pogrebnih stroškov. Višina pogrebnih stroškov je določena za določeni okoliš s strani Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje za socialne zavarovance. Ta višina se izplačuje tudi, kadar gre za umrle vojaške vojne invalide. Za družinske invalidske upravičence pa v zakonu o vojaških vojnih invalidih ni predvidena povrnitev pogrebnih stroškov.

PLETENINA

TOVARNA TRIKOTAŽNEGA PERILA

LJUBLJANA, ŽALOŠKA CESTA 14

Telegram: Pletenina Ljubljana — Tekoči račun NB 600-11/1-605 Ljubljana — Telefon: 30-550, 30-551, direktor: 30-552

IZDELUJE VSE VRSTE IZDELKOV IZ BOMBAŽA RAYONA, SINTETIKE, HELANCE IN VOLNE — ZA ŽENSKE, MOŠKE IN OTROKE

ELEKTRO LJUBLJANA

ENOTA LJUBLJANA-MESTO

čestita za praznik dela vsem delovnim ljudem in vsem uporabnikom električne energije na področju mesta Ljubljane

Podjetje se ukvarja z gospodarskimi dejavnostmi:
— nakup, prenos, transformacija in prodaja električne energije ter vzdrževanje, projektiranje in izvajanje rekonstrukcij, novogradnje objektov in naprav, ki služijo temu namenu
— projektiranje in izvajanje vseh vrst električnih instalacij, strelovodnih napeljav, ter dobava potrebnega materiala in opreme

Živel 1. maj!

SVET POSLOVNE ENOTE

IZVOZNO-UVOZNO PODJETJE

»Slovenija-sadje«

LJUBLJANA

Delovni kolektiv pošilja najboljše želje za 1. maj

Odkup, prodaja in izvoz vseh vrst sadja

GOZDNO GOSPODARSTVO MARIBOR

Z GOZDNIMI OBRATI:

Ruše, Lovrenc na Pohorju, Podvelka, Ožbolt ob Dravi, Maribor, Reka-Pohorje, Ptuj, Ormož, Slovenska Bistrica in Oplotnica

OBRATOM ZA GRADNJE
OBRATOM ZA UREJANJE GOZDOV in
OBRATOM ZA LOV IN RIBOLOV

ureja, neguje, vzgaja in gospodari z gozdovi ŠLP ter z gozdovi v državljanski lastnini, samostojno gradi gozdne komunikacije in gozdarske stavbe, goji divjad in izvaja lovski in ribolovski turizem

Kdrbon PAPIR Aero

KOLEKTIVOM IN DELOVNIM LJUDEM PRIJETEN 1. MAJ!

ARKADIJ AVERČENKO:

ZDRAVA ČLOVEŠKA PAMET

POSVEČENO ČLOVEŠTVU

Arkadij Timofejevič Averčenko, ruski satirični pisatelj, posnemalec Čehova, se je uveljavil s svojimi črtičami in novelami v emigraciji. Po Oktobrski revoluciji je zbežal preko Carigrada v Jugoslavijo, križaril pa Evropi in umrl 1925. leta v Pragi. Izdal je več zbirk različne vrednosti. Najboljše so njegove satirične črtice s tragičnim ozadjem.

V vojno ministrstvo neke države — vseeno katere — je prišel nekega dne očividno prebrisan gospod in zahteval:

»Peljite me k nekomu, ki ima kaj soli v glavi! Nekaj važnega bi mu rad povedal.«

»V čem pa naj se spozna?« so ga vprašali.

»V letalstvu. Sem nekaj iznašel in bi rad prodal izum, ki bo postavil vso vojno tehniko na glavo. Kdor kupi mojo skrivnost, bo imel poslej premoč nad sovražnikom. Posihmal bo moj izum odločal o porazu in zmagi.«

To je seveda vse sila razveselilo in so izumitelja nemudoma peljali k staremu, častitljivemu generalu.

General ni bil nič manj vesel kakor drugi, ponudil je izumitelju najudobnejši klubski naslanjač in ga vljudno vprašal:

»Kaj ste iznašli, blagorodje, če smem vprašati?«

»Sestavil sem tip zračne križarke, ki se drži teden dni v zraku, nosi bataljon vojakov in kljubuje vsaki nevihti. Morda boste kupili mojo zračno križarko?«

In ko je general obljubil s častno besedo, da ne bo zlorabil izumiteljevega zaupanja, je le-ta potegnil iz torbe obsežen zavoj in razgrnil svoje načrte in risbe.

»Da...« reče general, ko je pregledal risbe, »to vsekakor drži. Je res, kakor pravite... Za koliko bi nam pa iznajdbo prodali?«

»Za milijon.«

»Imenitno,« reče general in ga objame. »Náte nakaznico za državno blagajno. Okrogel milijon. In lepo zahvaljeni! Če pa boste kdaj spet kaj izumili, prosim, le kar pridite!«

»Že zdaj imam nekaj za vas,« prekanjeno reče tujec. »Nekaj res občudovanja vrednega...«

»In to je —?«

»Sestavil sem top, ki v nekaj trenutkih razbije vašo zračno križarko in sicer tako temeljito, da cepne na tla kakor mlinska vreča. Križarka je zoper to orožje docela brez moči.«

»Na, slišite vendar!« reče general in namršči obrvi. »To mi je pa le nekoliko špansko... kaj vas res ni nič sram? Najprej izumite zares uporabno zračno križarko in potem jo sestrelite z lastnimi topovi na kosce...«

»Ne vem, zakaj naj bi se sramoval,« ravnodušno odgovori gost. »Boste vendar priznali, da se vojna tehnika venomer izpopolnjuje in da nihče ne sme ostati sredi poti, po katerem je krenil, če noče zaostati in podleči, kadar gre zares. Moja zračna križarka je vsekakor strahovito orožje, Potemtakem je očitno, da je treba zoper njo izumiti obrambo...«

»Hm... teoretično tega seveda ne moremo zanikati, toda v praksi... Nu, prav. Nič ne bi rekel, če bi kdo drug sestavil takšen top in nam ga ponudil na prodaj. Ampak takole... vi sami...?«

»Gromska strela!« reče tujec in tlesne z rokami. »Kakor da ni vseeno! Zdaj mi pa povejte, prosim: ali bo kaj drugače, če zdajle zaprem vrata za seboj, si obrijem brke, oblečem drugo suknjo, pridem pri istih vratih ih vas pozdravim, kakor da vas še nikoli nisem videl? Če je vam to povšeči, vam kajpak rad ustrežem.«

General pravzaprav ni bil tak teleban, zato ga je bilo nekoliko sram, saj je vendar izprevidel, da je res neumno bleknil.

»Pa naj bo,« je rekel obotavljaje se. »Kaj si hočemo drugega, kakor da kupimo vaš top, če nočemo, da ga prodate drugim, saj to pravico imate. Koliko?«

»Milijon.«

General je napisal nakazilo, potapljal izumitelja po ramenu in dobrohotno rekel:

»Vi ste pa res prebrisan dečko!«

»Oho! To pa, to...!«

»Da, za vraga...! Sestavite takle top...«

»Nu, tako hudo pa spet ni... Za vsako bol najdeš na svetu pravo zel...«

»Seveda, ampak pravim, kolikor razvidim po risbah...«

»Da, da, vsekakor... Tale top je strahovito orožje. A vendar...« Izumitelj se je spet pogreznil v svoj naslanjač, navidezno nedolžno pogledal generala in zvijačno rekel:

»... A vendar... Kaj porečete, če vam zaupam majhno skrivnost, ki vas utegne zanimati, namreč: za varstvo zračne ladje zoper top sem izumil oklep — tako čvrst oklep, da ga top še oškrniti ne more...«

General se je prijel za glavo.

»O, kaj bi me res radi spravili ob pamet...?! Kdor tako dela, kakor vi, je nizkoten — je podel — je brez vsake časti...«

Tujec je nabral čelo.

»Nikoli ne trgujem nečastno — zapomnite si to! S kakšno pravico mi kaj takega očitate? Je morda moja zračna križarka zanič? Odlična je. Je morda moj top zanič? Mojstrovina je. Kaj bi torej še radi? Ali sem vas morda pretental, ali ukanil?!«

»Vi bi mi morali takoj ponuditi oklep.«

»Dovolite!« preudarno reče izumitelj. »Vojna umetnost — in vojna tehnika še prav posebno — se mora organično razvijati, če naj bo zanesljiva. Takšnih preskokov, kakor vi mislite, ni.«

Nato sta nekaj trenutkov oba molče sedela. General je napenjal možgane, izumitelj pa mirno kadil svojo cigaro.

Pravzaprav bi mu bil general najrajši spet očital, da bi bilo bolje, če bi mu bil kdo drug ponudil oklep, a se je bal, da si bo tujec vnovič hotel obriti brke... Ne, res, le kaj bi se vrhu vsega še posmehu izpostavljal!... Odločil se je torej in prišel z besedo na dan: »Koliko?«

»Milijon.«

»Zadovoljite se vsaj s polovico.«

»Še malo ne,« ovrže gost. »Drugi bi mi plačali celo dva milijona.«

»Da, da...« vzdihne general. »Vi nenasitnik...! Nu, zastran mene... náte — vzemite svoj milijon! V božjem imenu! Ugonobili nas boste.«

Izumitelj položi nakaznico k prvima dvema, stisne generalu roko in stopi k vratom.

»Slišite!« ga pridrži general. »Le še trenutek! Vi ste torej o svojem trdno prepričani? Hočem reči: da oklep kljubuje vsakršnemu topovskemu ognju?«

Tujec se nasmehne.

»Iz mojega topa? I, seveda.«

»Potemtakem lahko mirno spimo?«

»Kajpak. Se pravi, če ne bodo izumljeni novi naboji s posebno probojno močjo.«

»Kako? Mar mislite docela resno, da jih bodo izumili?«

»Ni dvoma!«

»Usmiljena nebesa! Kdaj pač?«

»So... so že izumljeni.«

»Kdo...?«

»Jaz.«

»O, za vraga vendar... Zakaj pa niste tega takoj povedali?!«

»Kako da ne? Saj vam vendar pravim: takšni naboji so že izumljeni.«

General se porogljivo nasmeje.

»Tako, tako... In zdaj nam boste torej ponudili nove naboje — kajne? In ko bomo kupili naboje, se boste spet režali in nam povedali, da imate na razpolago še en oklep — oklep zoper lastne naboje — kaj ne?«

»Prav zares.«

»In ko nas boste spet ožeti za milijon, boste spet izumili nov naboj in nov oklep, kaj ne?«

»Seveda.«

General je opletal z rokami kakor obseden, si izruval šop las in vreščal:

»Hudič vas poberi... živega...! Zemlja naj vas pogoltne...! Zvabili ste nas v zasedo, da se ne moremo izmazati. Ropate nas! Vi goltate našo kri, vi ugonabljate našo državo! Kdo ste? Vsaj ime nam povejte, da vas bomo lahko na vseh križpotih preklinjali.«

Tujec je poskočil. Njegov obraz, na katerem je dotlej lebdel porogljiv smehljaj, se je zmračil: njegova spodnja ustnica je v zadržani jezi drhtela. »Zmerjate me lahko, kolikor vam drago,« je hladno rekel. »S tem ne boste ne vi modrejši ne jaz neumnejši... Svojega imena vam ne izdam; če pa bi imeli količkaj več pameti, kakor je imate, bi bili izprevideli, da sem posebljena logika, da nisem nič drugega kakor zdrava človeška pamet. Z vašo pametjo pa je hudo narobe in prav zato tudi ne morete razumeti, da je čisto vseeno, ali se vaša država ugonobi s tekmo v oboroževanju v desetih letih ali v desetih minutah. Človeški genij vam je spregovoril in vi, vi — vi, domišljavec, ga postavljate pred vrata. To mi je sicer prekleto malo mar; vsakdo se osmeši in ugonablja kakor pač sam najbolje ve in zna. A vi, vi niti nimate dovolj temperamenta, da bi se vsaj na mah in temeljito ugonobili. Sluga pokoren!...«

Po teh besedah je tujec zaloputnil vrata za seboj in zapustil vojno ministrstvo države, katere ime nam je konec koncev deveta skrb.

(Nadaljevanje s 5. strani)

protikomunist. Mi Gvatemalci dobro vemo, kaj pomeni protikomunizem: podjarmljenje, izkoriščanje, zločin in barbarstvo. Prav proti temu pa se tudi borimo.«

»Želite morda v Gvatemali izpeljati podobno revolucijo, kot je na Kubi?«

»Mi smo Gvatemalci, ne pa Kubanci. Nam ni treba nikogar posnemati, sicer pa to tudi ne bi bilo mogoče. Naše razmere so drugačne kot na Kubi. Mi želimo urejevati gvatemalske probleme v skladu z geografsko, ekonomsko, socialno in politično stvarnostjo Gvatemale.«

»Še eno obvezno vprašanje: ali ste dobivali od Kube kako pomoč?«

»Borimo se s pomočjo gvatemalskega ljudstva. Ni pa res, da bi prejemali od zunaj kako pomoč. Ne dobivamo je niti od Kube niti od kake druge države. Glede nabave orožja pa je gvatemalski vojski še najbolj znano, saj ga od nje jemljemo.«

»Kakšni bodo vaši odnosi z Združenimi državami Amerike, če boste prišli na oblast?«

»Nikar ne govorite ‚če boste', kajti zanesljivo bomo prevzeli oblast. V našo korist bo, če bomo vzdrževali prijateljske odnose z ZDA in z drugimi narodi sveta, vključno socialistične države. Moram pa dodati, da je bistvo našega boja obnovitev gvatemalske neodvisnosti. Zato bomo z ZDA in z drugimi državami imeli samo take odnose, ki bodo zasnovani na popolni enakopravnosti in medsebojnem spoštovanju.«

OBČINSKA SKUPŠČINA ŽALEC

Z DRUŽBENO-POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

želi našemu delovnemu človeku čim prijetnejše praznovanje 1. maja in nadaljnjih uspehov pri delu za napredek in bogatitev gospodarske moči naše domovine

---

Tovarna klobukov

»Šešir«

ŠKOFJA LOKA

čestita za 1. maj — praznik dela

Kupujte priznane izdelke z oznako »Šešir«

ZAVAROVALNICA DOMŽALE-KAMNIK

sedež MENGEŠ

čestita vsem delovnim ljudem in kolektivom za praznik dela in mednarodne delavske solidarnosti — 1. maj!

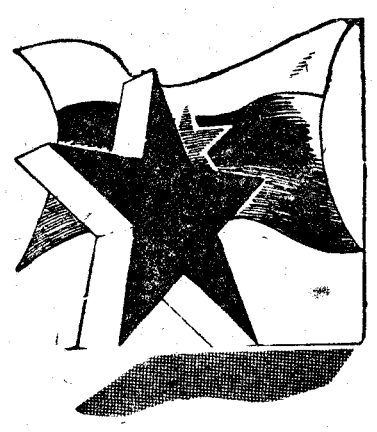

Železniško transportno podjetje

Maribor, Partizanska 50

Železniški osebni in tovorni promet

Delovnemu človeku in podjetjem prisrčen 1. maj!

Tovarna kovinske opreme

»PRIMAT«

MARIBOR

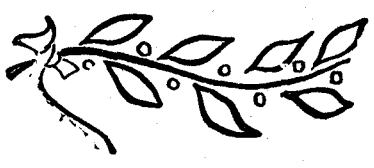

pozdravlja delovnega človeka in kolektive za praznik dela 1. maj in želi čim prijetnejše praznovanje in mnogo delovnih uspehov

---

ŽELEZARJEM, SORODNIM PODJETJEM IN DELOVNEMU LJUDSTVU JUGOSLAVIJE POŠILJAJO ŽELEZARJI JESENIC ZA 1. MAJ NAJLEPŠE POZDRAVE IN NAJBOLJŠE ŽELJE ZA NOVE DELOVNE ZMAGE, KI NAJ BODO KRONANE Z NOVIMI USPEHI

ŽELEZARNA JESENICE

Kmetijska zadruga Rače

prisrčno čestita za 1. maj

Kmetijska proizvodnja — odkup in prodaja poljedelskih pridelkov — prevozništvo

---

»MIZARSTVO TRNOVO«

LJUBLJANA, TRNOVSKI PRISTAN 20

izdeluje kombinirana okna — les — aluminij — tipa PUL in ostale mizarske izdelke.

Prisrčne čestitke za 1. maj!

Mestna kanalizacija

Ljubljana

pozdravlja delovno ljudstvo in kolektive za praznik dela — 1. maj in želi novih uspehov na torišču razgibane družbeno-gospodarske dejavnosti

JAVOR
lesna industrija
PIVKA

Proizvaja:

vezane plošče, panel plošče, vse vrste plemenitih furnirjev, žagan les iglavcev in listavcev, razno embalažo, stole in drobno pohištvo

Kupuje:

vse vrste hlodovine za furnir in luščenje

JAVOR S SVOJIMI OBRATI:
PIVKA, PRESTRANEK, BAČKORITNICE, POSTOJNA, BELSKO

CESTNO PODJETJE MARIBOR

- vzdrževanje
- rekonstrukcija in
- modernizacija
- cest

Naj živi praznik dela in pregleda ustvarjenih dobrin za človeštvo - 1. maj!

Občinska skupščina Maribor-Tabor z družbeno-političnimi organizacijami

prisrčno pozdravlja
delovnega človeka
in kolektive
ob letošnjem 1. maju,
želeč,
da se delovni človek
v radosti in veselju
nabere novih moči
za nadaljnje delo
v prid skupnosti

LJUBLJANSKE OPEKARNE LJUBLJANA

ČESTITAJO DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
ZA PRAZNIK DELA 1. MAJ!

IZDELOVANJE KVALITETNIH OPEČNIH IZDELKOV

Kmetijska zadruga »MOKERC«
IG PRI LJUBLJANI

Z ZADRUŽNIMI OBRATI:
NA ŠKOFLJICI, PRESERJU, BARJU IN NA GOLEM

pozdravlja delovno ljudstvo za 1. maj — praznik mednarodne delavske solidarnosti

Veletrgovina
»Prehrana«
MARIBOR

izreka ob prazniku delovnih ljudi 1. maju vsem svojim odjemalcem iskrene čestitke

Kmetijska zadruga - Novo mesto

ČESTITA ZA 1. MAJ

ODKUP IN PRODAJA KMETIJSKIH PRIDELKOV

Tovarna celuloze in papirja

Vevče-Medvode

p. Ljubljana-Polje

ČESTITA
KOLEKTIVOM IN POSAMEZNIKOM
ZA PRAZNIK
DELAVSKE SOLIDARNOSTI –
1. MAJ

IZDELUJEMO
CELULOZO IN KVALITETNI PAPIR

Pred desetimi leti se je formiralo iz nekdanje zdraviliške mehanične delavnice obrtno podjetje »Ključavničarstvo« s 7 delavci. S postopnim širjenjem se je podjetje večalo in osvajalo tudi nove izdelke. Z izdelkom pralnega stroja, ki so ga imenovali »ROSLA« (Rogaška Slatina) se je tudi podjetje samo v letu 1963 preimenovalo v kovinsko podjetje »ROSLA«. Danes izdeluje kompletne linije za polnjenje in predelavo piva, vina in brezalkoholnih pijač. Zdaj šteje kolektiv 47 delavcev. Kljub nekdanjemu neznatnemu številu delavcev je bil v NOV en član, preživeli trije člani pa v taboriščih Dachau in Auschwitz.
Ob prazniku dela 1. maju želi

KOLEKTIV KOVINSKEGA PODJETJA

»ROSLA«

Rogaška Slatina

delovnim ljudem in kolektivom kar največ uspeha.

»Odeja«

ŠKOFJA LOKA

Naj živi praznik dela, pregled doseženih uspehov in nadaljnja spodbuda za še hitrejšo rast in napredek gospodarstva v korist našega delovnega človeka.

»Tekstil-promet«

LJUBLJANA

KONFEKCIJA — MANUFAKTURA — GALANTERIJA

Priporočamo se za obisk v naših trgovinah v Stritarjevi ulici, Titovi, Zaloški cesti in ulici Jana Husa, kjer vam nudimo veliko izbiro, da boste povsem zadovoljni.

CESTNO PODJETJE LJUBLJANA

čestita za 1. maj!

Vzdrževanje,
rekonstrukcije
in modernizacija
cest na svojem
delovnem
področju

»IGO«

Ljubljana
Trnovski pristan 8

IZDELOVANJE
VSEH VRST KVALITETNE GOSTINSKE OPREME
IN OPREME ZA SAMOPOSTREŽNE TRGOVINE

1 MAJ

NAJ ŽIVI 1. MAJ – PRAZNIK DELA

KOMUNALNO PODJETJE

»Snaga«

Ljubljana, Povšetova 12

čestita za 1. maj – praznik dela
vsem kolektivom in delovnemu ljudstvu

MITAR MILOŠEVIĆ:

Zanke na Donavi

Iz obveščevalčevih zapiskov

18

Bil sem najbolj blizu njega. Skočil sem in mu pomolil cev avtomata pod brado.

— Tega merjasca smo že ulovili, — se je zasmejal obveščevalni oficir.

Hans nas ni mogel videti, zaslepljen od snopa svetlobe, ki je bila vanj uprta. Ni se upiral, le malo je trznil, ko mu je eden izmed izvidnikov zategnil roke na hrbet in ga zvezal.

Kmalu nas je Hans vodil skozi gozd. Obstali smo pri velikem kostanju, ki se je nagibal nad stezo. Morali smo počakati, da dobijo vse enote in zasede sporočilo o točnem mestu skrivališča in o najnovejših majhnih spremembah v načrtu lova na špijone.

Medtem ko smo čakali zgoraj na gozdni poti, smo zaslišali, kako nekdo žvižga neko pesem. Spomnil sem se stare pesmi o vodnjaku, ki iz njega dekle vleče vedro z vodo.

Hitro smo se postavili v zasedo in utihnili.

Bližala sta se dva moška. Ko sta prišla med nas, smo brž prižgali dve žepni svetilki in jima zavpili, naj se ustavita. Obstala sta in dvignila roke.

— Kdo sta? — sem vprašal in se jima bližal z naperjenim avtomatom.

— Vojaka sva. Greva se predat, — je odgovoril eden izmed njiju.

S strani so že pristopili k njima izvidniki in ju zvezali, nato pa je obveščevalni oficir spet vprašal:

— Kakšna vojaka sta?

— Nemška... Bila sva mobilizirana. S poročnikom sva se skrivala gori v gozdu.

— Zakaj se nista prej vdala?

— Nisva se smela zaradi poročnika Hoffmana. Sinoči je odšel, da bi se sestal z nekim svojim dekletom. In midva sva se odločila.... Veste, vse bova prijavila.

— Pripadata skupini »S-33«? — sem se vmešal še jaz z novim vprašanjem.

Nekaj trenutkov sta molčala. Ta odgovor je povedal dovolj. Vedela sta, da bi bilo brez pomena tajiti, ko sem jima povedal, da sta Hoffman in Karl že v naših rokah.

Zdanilo se je že, ko smo si šli ogledat spretno zakamuflirano skrivališče. Bilo je izkopano v zemljo sredi goščave na strmini. Radijska postaja je v redu delovala. Obveščevalni oficir je imel neke načrte glede šifer in ujetnikov.

Razgledal sem se po skrivališču. Zdaj sem vedel, da je to že peto. Prvo je bilo v trdnjavi, drugo v Petrovaradinu, tretje v neki zidanici blizu Banstola in četrto v Martinem stanovanju.

Misli so mi poletele v Novi Sad. Tja bo prišel polkovnik Nebojša, tam je Olga in tam me čaka počitek. Napotil sem se po stezi, ob kateri so se oglašale ptice.

Bilo je to eno tistih čudovitih juter na domači planini.

Kmalu sem se znašel na cesti in sedel v avtomobilu poleg Vase.

— Naročili so mi, naj ti sporočim, kako je z Marto. Ostala bo živa, — mi je povedal in vzgal motor.

Nekaj trenutkov sva molčala.

— Naj peljem domov ali k tovarišici Olgi? — je šegavo vprašal Vasa.

— Vrag te vzemi! Pelji k Olgi. Nekaj ji moram povedati, — sem odgovoril in se trudil, da bi bil videti jezen.

— Razumem, tovariš kapetan! — je še bolj šegavo dodal Vasa.

Gledal sem s soncem obsijane ulice in razmišljal. Čez nekaj dni bom moral v Beograd. Tukaj sem končal svoje delo. Vedel sem, da tudi Olga odhaja tja in bil sem zadovoljen. Izmišljal sem si besede, ki bi z njimi lahko nadaljeval stavek: — Ti si vsa moja sreča, vsa ljubezen...

Koliko podobnih stavkov sem si izmislil v teh nekaj mesecih in kako malo sem ji jih povedal!

Prepričan sem bil, da so tudi zame prišli mirni dnevi.

Žal sem se zmotil.

Prihodnjič:

Nova zgodba iz knjige

»IZ OBVEŠČEVALČEVIH ZAPISKOV«

Beograjski vampir

Partizanski obrazi

Še nekaj dni in zopet bodo zaživeli prvomajski dnevi, ko se bomo spominjali, tako kot vsako leto, naporov delavskega razreda v boju za svojo lastno afirmacijo. Med drugim se bomo s ponosom ozrli okrog sebe in ugotovili sadove našega dela, graditve nove domovine, ki bodo ravno na dan prvega maja še posebno veličastno izstopili iz celote naših teženj za novimi, zdravimi družbenimi in ekonomskimi odnosi. V spomin si bomo priklicali črni prvi maj iz leta 1886, ko je v Chicagu stavkalo štiristo tisoč delavcev in zahtevalo osemurni delavnik. Takrat se je delavstvo spopadlo s policijo in pustilo na ulicah štiri mrtve tovariše, medtem ko jih je bilo ranjenih nekaj desetin. V spomin na delavske žrtve je II. internacionala dve leti kasneje proglasila prvi maj za delavski praznik. Res je, da so vsi ti stavki zgodovina, toda kljub temu jih ne smemo pozabiti, sedaj, ko si je delavstvo širom po svetu že zagotovilo svoje nujne pravice ali pa je vsaj na najboljši poti, da jih doseže.

Glasba, pa naj bo katerekoli zvrsti, se je rodila v človeku, zrasla z njim in ga danes, kot vedno, spremlja na vsakem koraku. Zato ne bo napak, če v dneh pričakovanja prvega maja obiščemo enega izmed slovenskih glasbenikov, ki so za glasbo živeli vse od začetka revolucije. BLAŽ ARNIČ je pripovedoval:

● Vaše prvo srečanje s partizansko glasbo?

– Takoj ob ustanovitvi sem postal član Kulturnega plenuma OF. Ob začetku je partizanske literature za glasbo, razumljivo, močno primanjkovalo in njenega zbiranja smo se lotili z vso vnemo. Kmalu sem napisal pesnitve »Gozdovi pojo« in »Vojna in mir«, ter »Črni vrani« po besedilu Hinka Košaka. Partizanska glasba je črpala iz domačih in ruskih napevov, nekaj pa celo iz španskih motivov. To je bilo elementarno vrenje, če se lahko tako izrazim.

● Kje ste črpali vsebino za Vaše prvo delo v NOB?

– Iz gozdov. Ko sem v zaledju poslušal odmeve borbe, se je ob regljanju mitraljezov in skrivnostnem šumenju smrek rodila pesem »Iz gozdov«. V čem se je spremenil način mojega sedanjega dela, če ga primerjam z delom v NOB, me vprašate. Mislim, da moje, prav tako tudi delo mojih »poklicnih« tovarišev, dandanes ni nič manj pomembno za razvoj kulturne etike kot je bilo delo v NOB. Toda priznati moram, da se je tempo življenja v veliki meri spremenil ter da je ustvarjanje dandanes, v tem družbeno razgibanem življenju, ko ga več ne tiščé okovi okupacije, nekolikanj drugačno od tistega izpred dvajsetih let.

● Vsak umetnik ima svojega vzornika in si želi, da bi njegove vrline dosegel v kar največji meri. Kdo je vaš vzornik?

– Poudarjam, da sem popoln samorastnik. Vendar najdem vzornika v vsakomur, ne glede na nacionalno pripadnost, ki ima svoj lasten jezik. Ko sem glasbo začel globlje spoznavati, sem se prebujal v Bachu in Beethovnu. Potem ko sem pridobil malo več kot osnovno glasbeno izobrazbo na ljubljanskem konservatoriju, pri Rudolfu Nilliusu, znanem glasbenem pedagogu in diregentu dunajskega konservatorija in pri dr. Zadorju, sem se predal, kot temu pravimo, samorastništvu.

● Kakšne so bile proslave prvega maja med okupacijo in takoj po osvoboditvi? Gotovo ste na kateri izmed njih sodelovali?

– Med okupacijo prvomajskih proslav sploh nismo prirejali, ker smo se izogibali vsakega odkritega konflikta z okupatorjem. Pač pa smo sovražniku dali vedeti, da nismo iz moke, kakršno je hotel vsiliti. Pred prvim majem smo trosili letake, razpošiljali revolucionarno literaturo in po zidovih pisali najrazličnejša gesla, ki okupatorju vsekakor niso bila pogodu, nam, delavstvu, pa so vlivala vero v zmago. Pač pa smo si dali duška po vojni, tudi za tiste čase, ko je bila vsaka kulturna dejavnost prepovedana. Jeseni leta 1945 je našel svoje mesto kulturno umetniški program, ki smo ga organizirali v nabito polni unionski dvorani. Ta velika kulturna manifestacija se je nadaljevala v bivši vladni palači pod vodstvom Borisa Kidriča in ostalih voditeljev ljudske vstaje.

● V čem se kaže tisti največji uspeh partizanske glasbe, ki ga je dosegla kljub velikim objektivnim oviram?

– V množičnosti. Zadali smo si nalogo, da v glasbeno življenje pritegnemo kar največ ljudi, kar nam je v veliki meri tudi uspelo. Mnogo preglavic je povzročala nepovezanost med kraji, ko je okupatorju večkrat uspelo presekati vse naše tajne vezi.

● Kako si je partizanska glasba utirala pot takoj po osvoboditvi, ko smo zastavili vse sile za obnovo porušene domovine?

– Po osvoboditvi smo opazili rahel zastoj na področju glasbe. Razumljivo je, da je vsakdo odhitel na svoj porušeni dom, da si uredi vsaj kolikor toliko zasilno življenje. Tu pa tam se je iz silovitega tempa življenja rodila kakšna skladba. Ko pa se je življenje ustalilo, je glasba prodrla še z večjo silo. Prav zato sem zavrgel koncept kantate »Vojna in mir« in znova napisal, dopolnil istoimensko pesnitev v štirih delih. V novem konceptu sem poleg borbe zajel še graditev nove domovine, ki jo četrti stavek izrazi kot simbolično novo pomlad, pomlad novega življenja.

● Bi hoteli nekaj povedati o vašem zadnjem delu, kantati »Moja pesem ni le moja pesem«?

– Delo je prirejeno za mešani, mladinski in solistični zbor ter veliki pihalni orkester. Kantato bodo izvajali na proslavi dvajsetletnice službe državne varnosti v veliki unionski dvorani 11. maja. Sodelovali bodo: mešani operni zbor in zbor RTV Ljubljana ter mladinska zbora osnovnih šol Trnovo in Moste. Nastopili bodo solisti Vilma Bukovec, Rajko Koritnik in Edvard Sršen. Kantato sem napisal na pobudo dirigenta pihalnega orkestra LM, Rudolfa Starača. Misel, da bi napisal nekaj kot »Moja pesem ni le moja pesem«, me je razjedala dolgo časa, ker sem ugotovil, da je literatura za pihalni orkester precej pičla. Združili sem hotel glas in instrument in ju prenesti na koncertni oder. In kateri element se v kantati najbolj odraža? Kantato je narekovala naša revolucija. Naslonil sem se na Kajuhovo poezijo. Zajel sem dobršen del njegovih pesmi in jih povezal v celoto. Tekst je uredil Zoran Hudales. Naslov kantate nam dolgo ni ustrezal. Tu mi je zopet pomagal Kajuh z naslovom svoje pesmi »Moja pesem ni le moja pesem... ampak pesem nas vseh.

● Vaše življenjsko delo?

– V nekaterih opusih se človek najmočneje čustveno razživi. Pravim, da je ustvaril svoje življenjsko delo. Tako sem si rekel, da je »Vojna in mir« moj življenjski uspeh. Toda kritiki mojih del dajejo prednost sedanji »Moja pesem ni le moja pesem«. Mislim, da sem težko samemu sebi sodnik. Pravi sodnik je le čas...

● Vaša želja o glasbi, ki bi jo izrekli ravno na letošnji praznik dela?

– Za svečanost ob dvajsetletnici službe državne varnosti, ki je vsebinsko povezana s praznikom dela, želim, da bi tudi kot kulturna manifestacija kar najlepše uspela. Poleg tega tudi želim, da bi pričeli gledati na glasbo pihalnega orkestra z nekam »bolj pravimi« očmi. Mislim, da smo na najboljši poti, da ji damo pravo mesto na koncertnem odru, ne pa samo na promenadnih koncertih.

Z. Č.

Iz bratskih republik

BEOGRAD — Na skupščini ZZB NOV Beograda je podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Zoran Polič v svojem govoru dejal tole: Vedno več naših tovarišev odhaja v pokoj. V nekaterih naših združenjih prevladuje mnenje, da na upokojene borce ni treba več računati, ker so oni opravili svoje delo. Toda naši borci niso nikoli in tudi ne bodo zapustili bojišča. Zato naj še nadalje, tudi po upokojitvi aktivno sodelujejo v našem družbenem življenju, da bodo glavni nosilci obujanja revolucionarnih tradicij NOB in da bodo prenašali svoje bogate revolucionarne izkušnje na mlajše generacije.

PANČEVO — V okraju Pančevo je od 5353 zaposlenih udeležencev NOV dovršilo razne šole 1720. V zadnjih štirih letih je 416 borcev dobilo stanovanja.

BEOGRAD — Komisija za rezervne oficirje in podoficirje ZZB NOV Jugoslavije je na svoji nedavni seji ugotovila, da ostane tudi v prihodnje glavna naloga ZROP vojaška strokovna ijobrazba rezervnega starešinskega kadra. To nalogo so združenja po občinah že doslej uspešno izvajala in jl bodo tudi v prihodnje posvečala vso pozornost.

V tovariški spomin

Ko smo preteklo nedeljo še na kegljišču v športni vnemi podirali keglje, si nihče med nami niti misliti ni mogel, da bo nepričakovano omahnil v smrt naš športni veteran in dober tovariš TONE ZUPANČIČ.

Danes nemi in globoko potrti, lahko samo obujamo spomine na vedno nasmejanega, dobro razpoloženega in za humor vedno pripravljenega našega Toneta.

Tovariš Zupančič Tone je bil pred upokojitvijo, uslužbenec pri Koteksu. V partizane je odšel leta 1943. Po vojni pa je imel številne funkcije, od katerih je nekatere vestno izpolnjeval do svoje smrti.

V zadnjih letih je bil tovariš Tone tajnik Športnega društva invalid. To funkcijo je opravljal z izredno prizadevnostjo. Nikoli mu ni bilo težko žrtvovati svojega prostega časa, da je bilo delo v redu opravljeno.

Bil je tisti, ki je prinašal med nas toplo razpoloženje, ki nas je vedno ob neuspehih bodril in nam dajal koristne napotke. Razen tega je vodil športno kroniko o posameznih članih in v svoji odlično urejeni kartoteki uspehov in neuspehov je beležil natančne podatke njihovega razvoja.

Toneta ni več med nami. Z njim smo izgubili iskrenega tovariša in dobrega športnika.

Vinko Bovcon

Poizvedba

Želela bi priti v stik s tovariši in tovarišicami, ki so bili med vojno v nemških koncentracijskih taboriščih. Če pa ti niso več živi, pa z njihovimi svojci. Med vojno sem stanovala v bližini železniške postaje v Kranju in sem dobivala pakete, ki so jih pripeljali strojevodje in kurjači po železnici iz ljubljanske kurilnice. Ker pošta ni sprejemala teh paketov, sem jih pošiljala po železnici iz postaje Kranj v razna nemška taborišča. Vsak prejemnik paketa se je javil nazaj, ko je paket prejel, jaz pa sem to pošto poslala zopet po železnici njihovim svojcem v Ljubljano.

Mnogo jih je bilo, ki smo jim na ta način pomagali skoro dve leti. Prosim jih, naj se javijo in sporoče svoje naslove na naslov: **Anica Šolar, Bohinjska Bistrica 201, p. Bohinjska Bistrica.** (Naslov na paketih pošiljatelja pa je bil: Scholar Ana, Savevorstadt No. 15, Krainburg.

S kljuke in klina

Ščit zakonske zvestobe... Pariški modni ustvarjalec J. Esterel je pripravil za letošnje poletje posebne očesne ščitnike; le-ti naj bi ženo, ki se mudi sama na plaži, varovali pred donjuanskimi vsiljivci. Na temnih ščitnikih, ki se lahko nalepijo na naočnike za varovanje oči pred sončnimi žarki, je z močno vidnimi, razločnimi belimi črkami napisano: »Moj mož je v bližini.« Ženske, ki se zanašajo na učinkovitost takega ščita, bi morebiti storile bolje, če bi ostale doma...

Vojska kralja Matjaža? Lord Montgomery, vrhovni poveljnik britanske vojske v pretekli vojni, rad kritizira zastarelo tradicijo in disciplino v britanski kopenski vojski. Montgomery pravi takole: »Človek, ki prebije 20 let v vojski, porabi dve leti za čiščenje čevljev, dve leti za stanje »v pozoru« na področju vojašnice, dve leti za čiščenje vojašnice, dve leti za dopust in najmanj deset let za dremanje...«

Ali so se Nemci zares tako spremenili? Predsednik industrijsko- trgovinske zbornice v Essenu von Falkenhausen odgovarja takole na anketo o zanimanju Nemcev za politiko: »Ni potrebno slepiti se. Nemce danes živo zanimajo samo tri vprašanja: 1. s kom se bo omožila Soraya; 2. kako bi lahko shujšali, ne da bi se držali diete, in 3. kje bi bilo moč parkirati svoj avto.« Težko je verjeti, da se Nemci ne zanimajo za vojaške uniforme in za atomsko bombo.

Ni vseeno, kdo psuje... V občinskem svetu britanskega obmorskega mesteca Tetbery so po žolčni razpravi o predlogu, da se psovanje na javnem prostoru kaznuje z globo 5 šilingov, predlog sprejeli, vendar pa z dodatnim predlogom laburističnih svetnikov, da se mora delavcem in mornarjem priznati pri psovanju olajšava, po kateri plačajo za psovanje samo — en šiling.

Prav tako ni vseeno, kdo laže... Švicarski list »Die Tat« piše: »V volilni agitaciji in meteoroloških napovedih je dovoljeno neodgovorno obljubljati vse, ker nikomur ne pride na misel, da bi poslanskega kandidata ali meteorologa tožil zaradi lažnih obljub in napovedi.«

Kje je meja med lažjo in resnico? Predstavnik nizozemske vlade je odgovoril novinarjem, ki so ga vprašali, kaj je pravzaprav res in kaj ne v zmedi vesti o domnevni zaroki nizozemske princese Irene z nekim španskim princem: »O tem sem vam dal že toliko neresničnih sporočil, da ne morem več verjeti niti v tisto, kar je res...«

Karakteristika dobrih politikov. »Kdaj pa kdaj ni popolnoma odveč ziniti kakšno nesmiselnost. Kaj bi drugače svet mislil o politikih?« je vprašal v nekem govoru v parlamentu konservativni poslanec in nekdanji minister I. Pauel.

Nov češki pregovor: Številni ljudje imajo komolce, ki so precej širši kot njihovo obzorje.

Pa še en češki pregovor: Umetniški razvoj se ne manifestira samo z dolgimi lasmi. (Ta pregovor je verjetno zrasel na kakšni plešI!)

»Zanimiva« švedska slikarska razstava. V Borasu so bila razstavljena dela znanih slikarjev in amaterjev. Nobena slika ni bila podpisana, o nobeni sliki ni bilo povedano v katalogu, ne čigava je ne kaj predstavlja. Obiskovalcem razstave je bilo sporočeno le, da stanejo posamezne slike: 3500, 1000, 5000 in 10.000 kron, in prepuščeno, naj sami vrednotijo oziroma kategorizirajo slike. Največ glasov je dobila »slika« skupine, v kateri so bile slike po 5000 kron. »slika« štiriletne Lote Malmostrom, »delo«, ki je dejansko nejasna živobarvna packarija.

Najljubši predmeti znanih Norvežanov. Mestni muzej v Oslu je organiziral razstavo »najljubših predmetov« znanih Norvežanov. Približno 150 politikov, umetnikov in kulturnih delavcev je ustreglo prošnji muzeja ter poslalo svojo »najljubšo« stvar za razstavo. Književnik Terjö Stigen je namesto najljubšega predmeta poslal pismo: »Ker ne more moja žena stati 40 dni v vitrini, vam pošiljam izvod pesmi Olafa Bula, ki jih imam nenavadno rad.« Najoriginalnejši »najljubši« predmet pa je nedvomno past za bolhe, ki jo je poslal slikar Sigund Vinge. Izdelana je bila v Franciji v 18. stoletju. Slikar pravi v spremnem pismu: »To je ne le moja najljubša, pač pa tudi najkoristnejša stvar, ki jo imam.«

Junak Stanko

Riše: Evgen Sajovic

Piše: Ivan Jan

18

52. »Poslušaj! Mi ti bomo vse odpustili in te spustili na prostost. Pameten fant si, zato ti predlagamo tole: takoj ko boš zunaj, poišči tvojo nekdanjo partizansko druščino in se vrni mednjo. Toda tako neumen, kakor si bil doslej, ne smeš biti več. Natanko poizvedi, kje so, koliko imajo orožja, koliko jih je in kdo vse jim pomaga. Potem pa nas boš obvestil! Nagrada, velika nagrada ti potem ne uide!«

53. Stanko je hoté neumno vprašal: »Kaj pa, če mi partizani ne bodo več zaupali? Če me zgrabijo?« »Ne bodo te. Rekel jim boš, da si nam ušel, ko smo te peljali na zasliševanje ali delo!« so ga poučili. »Vseeno se bojim,« je vztrajal v svojem Stanko.

54. Tako torej: zdaj je vedel, kaj so mu namenili!

Dva dni so ga še vzgajali in učili, kako jim bo najbolje pomagal »poloviti ostanek partizanov« in ljudi, ki jim pomagajo, potem so ga pripravili na »pobeg«.

Tretjega dne pod noč, so ga naložili v avto, ki je odbrzel skozi Begunje proti vzhodni strani.

Vzdrževanje trojice kozmonavtov na kakšni majhni vesoljski postaji bi terjalo opremo in hrano v teži poldruge tone za mesec dni njihovega bivanja v vesolju. V tej teži ni upoštevana teža same postajne konstrukcije ne teža postajnih motorjev in priprav za vodenje in upravljanje. Za petčlansko posadko in njeno trimesečno bivanje v vesolju bi bilo moč izhajati s skromnejšo količino potrebščin v teži 4 ton. Te naloge bi bilo mogoče izpolniti z že zdaj obstoječo raketno tehniko, in sicer tako, da bi posamezne majhne količine potrebščin izstreljevali v vesolje, pri čemer bi uporabljali tehniko tako imenovanih orbitnih sestankov in zbiranja materiala v zemeljskem orbitu.

Na svetu je letno približno 80.000 potresov ali povprečno po 9 potresov vsako uro. Na srečo so povečini potresi tako slabi, da jih lahko zaznamujejo samo posebno občutljivi instrumenti — seizmografi. Vendar pa je povprečno vsak tretji dan po en potres z rušilno močjo.

Dva najhujša potresa v 20. stoletju sta bila: potres, ki je 1908. leta prizadel mesto Messino na Siciliji ter povzročil smrt 150.000 ljudi, in potres, ki je 1923. leta prizadel Tokio in Jokohamo na Japonskem ter povzročil smrt 280.000 ljudi.

Potres, ki je porušil Skopje, je terjal 1070 ljudskih žrtev, in sicer 478 moških, 430 žensk in 162 otrok. Med žrtvami je bilo le 16 tujih državljanov in 10 ljudi, rojenih v tujini, o katerih ni bilo mogoče ugotoviti, ali so naši ali tudi državljani. Ranjenih je bilo 3300 ljudi; od teh 1200 nevarno ranjenih. Od hudo poškodovanih je umrlo v bolnišnicah 33 ljudi. Skupna škoda na materialnih dobrinah, njihova obnovitvena vrednost in stroški, nastali kot posledica potresa, znašajo 347 milijard dinarjev ali 82,6 odstotka predpotresnega nacionalnega bogastva Skopja.

Sahara je, menimo, pojem za prostor brez življenja, morje peska in kamna. Edinole Nil in dolnji tek Nigra sta stalni saharski reki, drugih stalnih rek ni. Vendar pritečejo kdaj pa kdaj s planin Atlasa in z visokogorske Ahagarske planote reke, ki preskrbujejo z vodo saharsko podzemlje — njene arteške vodnjake. Že v 38- do 95-metrskih globinah je moč najti obilico sladke vode. Po skromnih računih je moč iz saharskega podzemlja načrpati na leto po šest milijard kubičnih metrov vode.

Sovjetski ledolomilec na jedrski pogon »Lenin« je preplul od 1961. do konca 1963. leta pot, dolgo približno 50.000 morskih milj. Ves ta čas ni bilo potrebno, da bi bil dopolnil količino jedrskega goriva.

Muzej perja. Danski poljedelec Hansen zbira že več ko 20 let perje domačih in gozdnih ptic z vsega sveta. Njegovo hišo, ki je pravi pravcati muzej s 25 milijoni primerkov perja, obiskujejo ljudje iz vseh krajev sveta. Hansena štejejo za enega največjih strokovnjakov za operjene živali.

Dober trgovec bi moral biti tudi dober stilist ter ne bi smel v izložbi svoje trgovine izobesiti vabila, kakršno je napisal neki marseillski trgovec: »Ne dovolite drugim, da vas vlečejo za nos! Pridite rajši v mojo trgovino!«

Dobro je, če veste...

ODGOVORI NA »ZNANJE IN SPOMIN«:

V Vidmarjevi hiši na Večni poti v Ljubljani
Ernest Eypper
Pri Torganu na Labi
Pri Torganu na Labi

»TV 15« izhaja vsak teden. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Lj., Beethovnova 10/II — Tisk in kliševi: ČZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. — List ureja uredniški odbor. Letna naročnina znaša 800 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritl., p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 600-11/608-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607. Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Na pobudo CK KPS je bil 27. aprila 1941 sklican ustanovni sestanek Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Sestanka so se udeležili: Boris Kidrič, dr. Aleš Bebler, Boris Ziherl, Josip Vidmar, Ferdo Kozak, dr. France Šturm, Josip Rus in Tone Fajfar. Na sestanku so bila potrjena načela, ki so vsebovala osnovni program OF. Odtlej je OF začela prehajati v zavest slovenskega človeka, in sicer, da je sovražniku treba napovedati neizprosen boj. Ves boj je bil naperjen za slovensko narodno osvoboditev in združitev. — Kje je bil ustanovni sestanek OF?

Bil je prvi talec, ki so ga Italijani ustrelili 1. maja 1942, in narodni heroj. Kmalu po okupaciji se je vključil v osvobodilno gibanje in se zlasti odlikoval v VOS. Po zaslugi izdajalcev so ga 19. marca fašisti aretirali in nato ustrelili kot talca. Kot je bil hraber pri številnih akcijah VOS, tako je pogumno odšel v smrt. Od življenja se je poslovil s temi Dantejevimi verzi o svobodi: »Svoboda... tako je draga, kot vé le ta, ki zanjo da življenje...« — Kdo je bil ta narodni heroj?

V zvezi z »okrožnico 3 C«, ki naj bi služila kot najstrožji ukrep proti osvobodilnemu gibanju in jo je izdalo poveljstvo II. armade 1. marca 1942, sta general Robotti in Visoki komisar Grazioli razglasila začetek streljanja talcev. Komaj štiri dni za tem je sredi zelenega polja na Dolenjskem padlo pod fašističnimi streli prvih šest talcev. To so bili povsem nedolžni ljudje, ki so jih fašisti v svojem nemočnem besu izvlekli iz raznih zaporov in pobili. — Kje je padlo teh prvih šest talcev?

Vojni vihar, ki je nad nacistično Nemčijo prihajal od vzhoda in zahoda, je uničeval v svojih jeklenih in ognjenih vrtincih vse, kar se mu je upiralo. Tako so se 25. aprila 1945 prve čete maršala Konjeva in prav tako prve čete ameriškega generala Reinhardta srečale nekje v Nemčiji. To se je zgodilo kljub trdovratnemu upiranju esesovskih čet, ki so bile zbrane zlasti na Bavarskem. Toda še tako brezupen odpor ni mogel zadržati zavezniških armad. — Kje sta se srečali zavezniški armadi?

Zadnji streli v Podčetrtku

Poslednje sovražne kolone se pomikajo ob Sotli. To niso več tisti samozavestni, naduti vojščaki. Temno gledajo izpod jeklenih čelad, podobni so onemogli zveri, ki se potuhne, toda še vedno je pripravljena ugrizniti. Čimbolj se nagiba sonce za Olimsko goro, tembolj nemirni so do zob oboroženi Nemci. Sence, ki se vedno močneje plazijo po dolini, jih plašijo.

Na griču pred Podčetrtkom je Romihova domačija. Sinovi, ki so nekaj časa bili v gozdovih, so že doma. Samo noč še morda in spet bodo lahko stopili brežskrbno v trg. Že dopoldne so v zasedi čakali na manjše sovražnikove skupine in jih razoroževali. Prvi majski dnevi so, vse diši po pomladi in ljudje skoraj telesno čutijo bližnjo svobodo. Jože ne more vzdržati. Razigrano stopi na jaso in se smeje, ko opazuje dolgo nemško kolono, ki se umika, kakor preplašena kača.

Naenkrat se obrnejo cevi na nemškem oklopnjaku. Streli prasnejo. Dolgi ognjeni curek oblije Romihovo domačijo. Vse zažari. Skozi dim in plamen prodira rikanje privezane živine. Romihovi beže v bližnji gozd. Nobenega strela ni več. Nihče ne more pomagati.

Komandant pomikajoče se kolone je besen. Iz radia mu udarja na uho: kapitulacija, brezpogojna kapitulacija! »Veliki tretji Reich« je torej zlomljen, na kolenih. Obraz se mu pači v onemogli jezi in ponovno zavpije: »Feuer«! Težki mitraljez klokota v gozd, tramovje se lomi v plamenih, iskre se utrinjajo visoko nad gozdom. Romihov vol Silvo še enkrat boleče zamuka in pogorišče onemi. Drugi dan so tam našli zoglenele kosti goved, telička in petih prašičkov.

Nemški komandant srepo zre proti gozdu. Ustnica se mu poveša, na kapi se mu blešči srebrna mrtvaška glava. Mogoče hoče ukazati, kot je to bilo na Kreti, v Srbiji, na Kozari, v Dražgošah, naj požgo vse naselje. To bi bil njegov poslednji kres, odhodnica. Admiral Dönitz je danes podpisal brezpogojno kapitulacijo. Brada mu trzne in ostro, kot se je navadil na krvavih pohodih, pokliče svojega pribočnika. Kmalu se kolona razdeli. Krenejo v Podčetrtek in nazaj v Imeno. V Britkovec ne morejo, ker je ob Sotli še bodeča ograja z minskim poljem, ki so jo postavili ob tej čudni meji.

Vojaki vdirajo v hiše. Gospa Veršečeva je še tu, čeprav je mož Johan že davno odrinil na varno. Od je že v Gradcu. Kratka je bila zlata doba, ko se je lahko šopirila poleg Obergruppenführerja in Bürgermeistra Hansa Werschetza. Da, on je že davno v stari Jugoslaviji osnoval tajno nacistično celico, kot sam piše vodji štajerskega Heimatbunda Francu Steindlu v Maribor. Tesno je sodeloval z gestapovcem Edom Paidaschem, o čemer piše: »Mit Kameraden Edo Paidasch war ich in deuernder Füllung und arbeitete mit ihm Hand in Hand.« To je bil njen mož. In kaj bo zdaj? Ozira se na cesto. Spodaj je polno nemških vojakov in esesovcev. »Da, z njimi pojdem,« je sklenila. Po stopnicah odmevajo ostri koraki. Vrata se s treskom odpro. Z naperjeno brzostrelko se zadere mrk vojak: »Hände hoch!« za njim planeta še dva, odpirata vrata, omare. Kje je mož? Gospa se komaj znajde. Saj ni mogoče, da iščejo njenega moža! Hoče jim pojasniti, da je v Nemčiji in želi tudi ona z njimi. Še vedno niso dovolj prepričani. Zdaj se je spomnila, da so zjutraj onkraj ceste ustrelili nekega nemškega podoficirja. Šla je z njimi na cesto in čez proti grmovju za hlevom.

Vojaki vdirajo v hiše. Vsi možje in mladeniči morajo z njimi. Možje so že stari, mladeniči pa so še otroci. Drugih ni doma. Vojna jih je raztepla po vsem svetu. Petnajstletni Ivan joče, solze mu curkoma drsijo po licih. Občinski sluga Knez je miren. V hiši vpije žena in otroci. Še otrok bi zastokal, ki ga nosi pod srcem. Morda nikoli ne bo poznal očeta? Nekdanji šolski upravitelj Černigoj se poskuša šaliti. Nekoč je že pobegnil pred fašisti. Zdaj poskuša tolažiti. Saj ne more biti nič hudega, ko nismo ničesar zakrivili. Peternelov gluhonemi hlapec Polde ves kruljav kida gnoj v hlevu. Ničesar ne ve, kaj se dogaja v kraju. Med vrati se zatemni. Močan Prus se zadere: »Hände hoch! Marsch hinaus!« Ne čuje ga. Prus ga sune s kopitom in okovanim škornjem, da ga vrže čez prag. Nerazumevajoče, preplašeno gleda Polde; v široko odprtih očeh je groza, prošnja in velika praznina. Celo nasmehniti se poskusi, da bi jim dopovedal, kako je nedolžen.

Strpali so jih v Staroveškov hlev. Pred vrati korakajo straže. Noč je topla in nemirna. V daljavi se drobijo streli. Ljudje v hlevu šepečejo. »Kaj bo z nami? Saj je vendar že konec. Ničesar nismo zakrivili. Jaz sem bil celo v Volksturmu. Kaj je z ženo? Hudiči!« Noč se vleče. Negotovost trga misli, ki prišepetavajo, da je vojne konec. Ob zori odpro vrata. Jutranji hlad prijetno dahne v nagnetena telesa. »Marsch hinaus! Vsi ven!« Mrmraje se gnetejo v vrste. »Ruhe!« zavpije komandant. Vojaki so razvrščeni za odhod, samo desetina čaka ob strani. Strojnica je na tleh in upira temno cev v skupino domačinov. Komandant z mrtvaškim emblemom na kapi in ciničnim posmehom srepo gleda vrsto. »Ubili ste nemškega vojaka. Mislite, da je konec? Ne, ne sme biti!« zariplo zakriči. »Mi se bijemo do zadnje kaplje krvi. Mi obračunamo! Zob za zob, smrt za smrt! Banditen!« Ogledoval si je vsakega posebej. Preplašeni, preprosti obrazi. Gleda nekdanjega šolskega upravitelja Černigoja. Posmeh se mu za spoznanje bolj zareže v desno lice. »Austreten!« Černigoj je prebledel. Zakaj? Vojaki ga iztrgajo iz vrste. Komandant spet z zaničljivim zasmehom dolgo opazuje ljudi. Še poslednjikrat ima popolno oblast. Še enkrat! »Du!« uperi prst v Kneza iz Podčetrtka. Knez se zdrzne in globok vzdih spreleti vrsto. Kaj hoče z njim? Knez ima majhne otroke in žena pričakuje. Zakaj jih odbira? Dva že stojita tam, nemo neizgovorjenih misli. Nad hribom se že svita. Daleč nekje na vzhodu odmeva topovski strel. Hlapec Polde ga ne sliši. Ob koncu vrste stoji, ves zgrbljen in sključen, s široko odprtimi usti. Komandant zapiči svoj temen pogled vanj in se nakremži, kot bi se nasmejal. S kazalcem pomiga, naj stopi iz vrste. Polde ne doume, rahlo se nasmehne, toda esesovec ga sune s kopitom, da se skoraj zvali po tleh. Vse je tiho. »Genug,« reče oficir. Vojaki poganjajo ostale spet v hlev.

Rosno se blešči majsko jutro. Ob svitu zamolkli streli odjeknejo pri stari Staroveškovi ledenici. Nihče ne vidi, kaj se dogaja, edino esesovska desetina bi lahko pripovedovala o zgodbi od onemoglega besa podivjanih zveri. V jutro 10. maja 1945 zre šest parov očesnih votlin proti soncu, trije iznakaženi obrazi, kakor bi jih raztrgali volkovi. Z Romihovega pogorišča se še kadi in po dolini prihaja druga kolona brez čelad, vesela, sproščena, zmagovita...

V pesteh zaveznikov ukročena nemška zver...

Partizanski kurirji ob pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane«

Kot vsako leto, se bodo tudi letos nekdanji partizanski kurirji udeležili pohoda, ki to pot nosi naslov »Po poteh partizanske Ljubljane«. Kurirske patrulje iz Štajerske, Primorske in Gorenjske se bodo 9. maja zbrale v Ljubljani in odšle preko Logatca in Rakeka v Cerknico. Tam bodo položili venec skupaj s pionirji na spomenik padlih borcev. Po krajšem kulturnem sporedu bodo odšli dalje proti Ložu, pionirska štafeta pa bo nadaljevala pot v Grahovo. Tudi v Ložu bodo položili venec na spomenik padlim in skupaj s pionirji nadaljevali pot v Stari trg. Na čelu kolone bo zastavonoša, partizanski harmonikar pa bo igral koračnice in partizanske pesmi. Tudi na Ulaki nad Starim trgom bodo položili venec.

Iz Starega trga, kjer bodo pozdravni govori, bodo kurirji odšli v Babno polje, kjer je bila med vojno kurirska postaja TV 18. Tega dne bo izšla pisemska ovojnica v počastitev padlih kurirjev. Osnutek zanjo je izdelal akademski slikar Ive Šubic. Tudi v Babnem polju bodo patruljo sprejeli pionirji, nato pa bo patrulja položila venec na spomenik ustreljenim v Vražjem vrtcu. Zvečer bo v vasi ob tabornem ognju srečanje bivših borcev s prebivalci, ki so veliko pripomogli k zmagi in tudi veliko žrtvovali. Ob partizanski pesmi bodo obujali spomine na veliki boj. Poslali bodo tudi pozdravno pismo tovarišu Titu.

Naslednjega dne bodo patrulje odšle po kurirskih poteh proti Ljubljani, kjer bodo prišle na zborno mesto vseh patrulj, ki se bodo udeležile pohoda.

Tako se bodo preživeli partizanski kurirji spet spomnili ljudi v naših odročnih vaseh, ki so jim tolikokrat pomagali. Prihodnje leto, ko bomo slavili dvajseto obletnico osvoboditve, pa bodo partizanski kurirji obiskali v polnem številu vse partizanske kraje in se tako vsaj nekoliko oddolžili za vse, kar so doživeli dobrega od ljudi. — **Maks Burgar.**

Za prvi maj v Orehovici!

Družbene organizacije v Orehovici pri Šentjerneju vabijo na prvomajsko proslavo, ki bo 1. maja ob 10. uri pri Novaku v Orehovici.

Program: Slavnostni govor, razvitje prapora ZB, recitacije in petje domačega mladinskega pevskega zbora, odkritje dveh spominskih plošč na stavbah, kjer so bili prvi sestanki OF. Potem prosta zabava z dobro postrežbo.

Obenem bo tudi velik srečolov z dobitki. Prvi dobitek radijski sprejemnik (vreden 40.000 din), drugi dobitek električni gramofon (vreden 25.000 din), vsega skupaj nad 300 dobitkov v skupni vrednosti nad 500.000 dinarjev. Ves dobiček je namenjen gradnji doma družbenih organizacij v Orehovici.

Pridite za prvi maj v prelepo cvetočo dolino pod Gorjanci in ne bo vam žal.

Pripravljalni odbor

»PESEM BORB IN ZMAG«

Kulturni, prosvetni in zgodovinski zavod »Borec« je ob 20. obletnici Partizanskega invalidskega zbora izdal knjigo »Pesem borb in zmag«, ki zajema v kratkem tako rekoč vse o slovenski glasbeni ustvarjalnosti v času NOB.

Knjiga je delo več avtorjev. V prvem delu opisuje Radovan Gobec našo borbeno pesem do leta 1941, nato pa glasbeno ustvarjalnost v NOB. V njem zajema partizanske glasbene stvaritve, pevske zbore in kulturniške skupine, mladinske pevske zbore, partizanske godbe, glasbeno vzgojo v partizanih, solo speve in instrumentalno glasbo, partizanske glasbenike in razmnoževanje partizanskih skladb. Poseben odstavek je posvečen pevskemu zboru Jugoslovanske ljudske armade »Srečko Kosovel«, ki je takoj po vojni ponesel našo partizansko pesem v svet in želi pri tem največji uspeh.

Just Miklavc je napisal poseben sestavek o Partizanskem invalidskem pevskem zboru, kjer izredno toplo in prisrčno opisuje vse od prvih začetkov tega pevskega zbora pa do njegove dvajsetletnice, ki jo je slavil s posebnim koncertom minulo sredo.

Naslednji sestavek izpod peresa Radovana Gobca opisuje nastanek vseh 218 partizanskih skladb ter vsebuje dragocene podatke za vsako izmed njih, kje, kdaj in kako je nastala. Sledi še bibliografija pesmi in glasbenega življenja v narodnoosvobodilnem boju za razdobje 1941—1963, ki jo je uredil Bogomil Gerlanc. Delu pa je priložena tudi posebna priloga, ki vsebuje kronološki pregled nastanka partizanskih skladb in vseh revolucionarnih pesmi, ki so se pele pri nas od časov Matije Gubca pa do danes.

Knjigo, ki vsebuje obilico zanimivih ilustracij, je okusno opremil Karel Hrovatin, uredil pa jo je Bogomil Gerlanc.

»Pesem borb in zmag« je nedvomno lep prispevek k zgodovini naše NOB in naše revolucije ter ena najlepših počastitev jubileja Partizanskega invalidskega pevskega zbora, obenem pa prav prijetno in poučno čtivo, primerno za šole in za vsakogar.

M. S.

POPRAVEK

V prejšnji številki »TV-15« je v članku »Poseben dodatek za borce NOV«, priobčenem na prvi strani, povzročil tiskarski škrat neljubo napako: »udeležence NOV« je spremenil v »uslužbence NOV«. Upamo, da so bralci že sami opazili in popravili to napako.